

eul_wid: uve-aa

Πρισκιανὸς ὁ Καισαρεύς · Priscian of Caesarea

Paraphrase-Theophrastus

Παράφρασις εἰς Θεόφραστον

Period: Ὀψιμαρχία [Late Antique](#)
Dialect: Βυζαντινὴ Ἑλληνικὴ [Byzantine Greek](#)
Domain: Φιλοσοφία [Philosophy](#)
Format: Πραγματεία [Treatise](#)

Theoph. 1. (111) ΠΡΙΣΚΙΑΝΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΛΥΔΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΥ ΠΕΡΙ ΑΙΣΘΗΣΕΩΣ Περὶ αἰσθήσεως αὐτῷ ὁ σκοπὸς ἐφεξῆς. ἐπεὶ δὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν κινούμενα τὰ αἰσθητήρια ἐξομοιοῦσθαι τοῖς αἰσθητοῖς τῷ πάσχειν βούλεται ὁ Ἀριστοτέλης, ζητεῖ τίς ἡ ὁμοίωσις. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν αἰσθητηρίων καὶ ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἄτοπον φαίνεται τὸ χρώματι καὶ χυμοῖς καὶ ψόφῳ καὶ μορφῇ ἐξομοιοῦσθαι δυνατόν. λέγει μὲν οὖν καὶ αὐτὸς κατὰ τὰ εἶδη καὶ τοὺς λόγους ἄνευ τῆς ὕλης γίνεσθαι τὴν ἐξομοίωσιν. ἐπεξεργαστέον δὲ πότερον ἔξωθεν τὸ εἶδος καὶ ποῖον καὶ ποῦ ἐπιφαινόμενον, καὶ εἰ πρὸς γνῶσιν ἰκανὸν τὸ περὶ τοῖς σώμασι μεριζόμενον καὶ εἰς ἓν οὐ συναιρούμενον, κατὰ τὴν εἰς ἓν συναίρεσιν καὶ τὴν ἀμέριστον τοῦ γνωστοῦ παντὸς περίληψιν ἀπάσης ἰσταμένης γνώσεως. Ἐνεργεῖν μὲν οὖν κατὰ τὸ εἶδος τοῦ γνωστοῦ ἀνάγκη τὸ γινῶσκον καὶ τὸν ἐκείνου προβεβλήσθαι χαρακτήρα, καὶ τοῦτο ἡ ἐξομοίωσις· πάθημα δὲ τοῦ αἰσθητηρίου προηγεῖσθαι ἀνάγκη τῆς αἰσθήσεως. οὐ γὰρ παντελῶς οὔσα χωριστὴ σωμάτων δύναμις ἡ αἴσθησις, ἀλλ' ἐν τῇ πρὸς τὰ αἰσθητήρια οὐσιωμένη νεύσει καὶ τοῦ ζώου οὔσα συμπληρωτικὴ οὐδὲ ἐνεργεῖν ἄνευ αὐτῶν οἶα τε. οὐ μὴν οὐδὲ προηγουμένως αὐτὴ ἐγειρομένη συγκινεῖ τὸ ὄργανον, ὡς ἡ φαντασία, διὰ τὸ πολὺ κατατεταμένον, καὶ διὰ τὴν ὅλην περὶ τὰ ἐκτὸς ἀπότασιν, καὶ παρόντων καὶ αὐτῶν δεῖσθαι τῶν αἰσθητῶν. τὰ μὲν οὖν φανταστὰ οὐκ ἐκτός, εἰ καὶ τῶν ἔξω ἐστὶν ἀφομοιώματα, τὰ δὲ αἰσθητὰ ἔξω· τούτων γὰρ ἡ αἴσθησις ἀλλ' οὐχὶ τῶν ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις παθῶν, σὺν δὲ τούτοις τῶν ἐν τοῖς σώμασιν εἰδῶν ἀντιλαμβάνεται.

Theoph. 2 Πάσχει δὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν τὰ αἰσθητήρια οὐχ ὡς τὰ ἄψυχα, ἀλλὰ ζῶντος σώματος τὸ πάθος. διὸ οὐδὲ πάθος τὸ ὅλον οὐδὲ ἔξωθεν πάντῃ ἀλλὰ καὶ κατ' οἰκείαν ἐνέργειαν· καὶ οὐ κινεῖται μὲν πρότερον ἐνεργεῖ δὲ ὕστερον, ἀλλ' οὐδὲ κινεῖται ὅλως εἰ μὴ ἅμα καὶ ἐνεργοίῃ· οὐ μὴν οὐδὲ ἐνεργεῖ ἄνευ τοῦ κινεῖσθαι. τὸ δὴ τοιοῦτον ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις κίνημα ὁμοιοῦται τοῖς αἰσθητοῖς εἶδεσιν ὡς ἅμα ὑπ' αὐτῶν τε καὶ κατὰ τὴν πρὸς αὐτὰ τῆς ζωτικῆς ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ ἐμφάσεως διέγερσιν ἐγγινόμενον. ἀλλ' οὕτω τοῦτο <ἡ> αἴσθησις, τὸ ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ πρὸς τὰ αἰσθητὰ ὁμοίωμα, πάθημα ὃν μᾶλλον ἢ ἐνέργημα, καὶ σωματοειδὲς καὶ μεριστὸν καὶ χρόνῳ παρατεινόμενον, καὶ σπεῦδον μὲν εἰς εἶδος οὕτω δὲ ὃν ἐν τῷ εἶδει ἀλλ' ἐν κινήσει ἔτι· ἡ δὲ αἴσθησις ἀμερίστως τε τὴν ἀρχὴν καὶ μέσα καὶ τέλος τοῦ αἰσθητοῦ περιλαμβάνει, καὶ ἐνέργειά ἐστι καὶ κρίσις τελεία καὶ ἐν τῷ νῦν ἅμα ὅλη, καὶ κατὰ τὸ εἶδος ἤδη τοῦ αἰσθητοῦ ἔστηκε. διὸ οὐκ ἄνευ μὲν τοῦ ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ παθήματος, οὐ μὴν τοῦτο ἡ αἴσθησις· ὅθεν καὶ πάσχοντες καθεύδοντες τε καὶ ἐγρηγοροῦντες ἐνίοτε οὐκ ἐπαισθανόμεθα. δεῖ τοίνυν μετὰ τὸ πάθημα εἰς

εἶδος τελειωθῆναι τὸ τῷ αἰσθητῷ ὅμοιον· κατὰ γὰρ τὸ τέλειον εἶδος ἡ αἴσθησις ἐπειδὴ κρίνει. τὸ δὲ τοῦ αἰσθητοῦ εἶδος τοῦτο δὴ οὐκ ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ· πάθημα γὰρ καὶ κίνημα καὶ ἐν μερισμῷ ἀλλ' οὐκ εἶδος· οὐ μὴν οὐδὲ ἐν τῇ ἐμφάσει τῆς ζωῆς τῇ [ἐν] τῷ αἰσθητηρίῳ ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἐνδιδομένη· μετὰ γὰρ πάθους καὶ τὸ ταύτης ἐνέργημα, καὶ κοινόν ἐστιν ἀμφοῖν τὸ κίνημα τοῦ τε ὀργάνου καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ζωῆς. ἀλλ' ἐν ζωῇ μὲν δηλαδὴ τὸ εἶδος καθ' ὃ ἡ αἴσθησις, τῇ δὲ κατ' ἐνέργειαν ἰσταμένη, οὐ τῇ χωριστῇ, ἀλλὰ τῇ συμπληρούσῃ τὸ ζῶον ψυχικῇ ζωῇ, καὶ τῇ ζωτικῇ αὐτῆς προβολῇ τῇ περὶ τὰ σώματα μεριζομένη. Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἱκανὸν πρὸς τὴν αἴσθησιν. τὸ γὰρ τελεωθὲν περὶ τὸ αἰσθητήριον κατ' ἐνέργειαν εἶδος, ἅτε περὶ τὸ σῶμα μεριζόμενον καὶ εἰς ἐν ἀμερὲς οὐκ ἐπιστρεφόμενον, οὐκ ἔστι γνωστικόν, ἀλλ' ἔστι τις ἐν τῇ ψυχῇ προειλημμένος τῶν αἰσθητῶν λόγος ὃς ζῇ καὶ καθ' ἑαυτὸν καὶ οὐ μόνον ἐστὶ τοῦ συνθέτου· διὸ καὶ ἀμερίστως ἐνεργεῖ καὶ δύνამις ὑπάρχει τῶν κατὰ μέρος (ἀλλ' οὐχ ὡς ἐν τι μεριστὸν εἶδος ἐγγίνεται) λόγος τε γνωριστικὸς τῶν αἰσθητῶν, ἐν ψυχῇ ὑφεστὼς ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ σώματι ἰδρυμένος, εἷς μὲν ἀλλ' οὐχ ὡς τὰ ἄτομα, τὸ δὲ ἐν ἔχων περιληπτικὸν τῶν πολλῶν καὶ ἐκάστῳ αὐτῶν ἐφαρμόζων· τῷ γὰρ ἐνὶ τοῦ λευκοῦ λόγῳ πάντων αἰσθάνεται ἡ ψυχὴ τῶν κατὰ μέρος λευκῶν.

Theoph. 3 δεῖ τοίνυν τὸν τοιοῦτον προβληθῆναι λόγον εἰ μέλλει γίνεσθαι αἴσθησις· προβάλλεται δὲ ὡς πρὸς οἰκεῖον τὸ ζωτικὸν εἶδος διεγειρόμενος καὶ τούτῳ συναρμοζόμενος τῷ ὁμοιώματι τοῦ ἐκτὸς εἶδους καὶ σὺν αὐτῷ ἐνεργῶν· τὸ γὰρ κρίνουν ὁ λόγος καὶ ἡ σύνεσις κατὰ τὴν αἰσθητικὴν ψυχὴν καὶ ἡ εἰς τὸ ἀμερὲς συναίρεσις ἐν τῇ χωριστῇ σωματικῇ ὑποστάσει. Οὐκοῦν ἔχει τὸ τοῦ αἰσθητοῦ εἶδος ἡ ψυχὴ τῷ τὸν λόγον αὐτοῦ προβάλλειν, ἀλλ' οὐχ ὡς ἀπ' αὐτοῦ μορφήν τινα ἢ τύπων ὡς ἀπὸ σφραγίδος δεχομένη. ἡ γὰρ κρίσις καὶ ἡ ἐνέργεια ἔνδοθεν καὶ ζωτική. ὁ μὲν οὖν λόγος ἔνδον καὶ οὐσιώδης τῆς ψυχῆς, ἡ δὲ τοῦ ζῶου συμπληρωτικὴ ζωή, ἀπὸ μὲν τῶν οὐσιώδων ἡρτημένη λόγων, κατὰ δὲ τὴν πρὸς τὸ σῶμα τάσιν ὑφισταμένη αἰσθητικὴ καὶ ἥδε, καὶ ὅρος καὶ τελειότης τοῦ ζῶου. διὸ ἐν ταύτῃ τὸ τοῦ αἰσθητοῦ ὁμοίωμα τελειωθὲν, ἐν δὲ τῷ αἰσθητηρίῳ ἀτελὲς καὶ συμμιγὲς πάθει ἡ ἐνέργεια· καὶ τὸ μὲν πάθος ἔξωθεν, ἡ δὲ ἐνέργεια ἀπὸ τῆς ζωῆς· καὶ τὸ μὲν εἶδος ἐν τῇ τοῦ ζῶου ζωῇ, ἡ δὲ κρίσις καὶ ἡ σύνεσις ἐν τῇ τοῦ λόγου ἐνεργείᾳ. Πῶς οὖν ὁμοιοῦται τοῖς αἰσθητοῖς ἡ ψυχὴ; οὐ τῷ δέχεσθαι τι ἀπ' αὐτῶν, ἀλλὰ τῷ κατὰ τὸν λόγον αὐτῶν ἐνεργεῖν δι' ἐμφάσεως τῶν ἐκτὸς εἰδῶν. πῶς οὖν ἅμα πλείοσι καὶ τοῖς ἐναντίοις ἐνίοτε ὁμοιοῦται; ἐπειδὴ πάσχειν οὐχ οἶόντε ἅμα τὰ ἐναντία, ἐνεργεῖν δὲ δυνατόν· ἡ δὲ αἴσθησις κατ' ἐνέργειαν καὶ κρίσιν ἀλλ' οὐ κατὰ πάθος· κατὰ γὰρ τὸν λόγον ἡ αἴσθησις, τὸ δὲ πάθος ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ· σῶμα δὲ ὃν καὶ μεριστὸν τὸ αἰσθητήριον καὶ αὐτὸ κατὰ διάφορα μέρη πλείω ἅμα καὶ τὰναντία ἔχειν οὐκ ἀδύνατον. ὁ λόγος δὲ ἐν ἀμερεῖ ἅμα τὰ ἐναντία καὶ τὰ διάφορα ὅσα ἂν ᾗ συλλαβὼν ἐνεργεῖ· διὸ καὶ τὴν ἐτερότητα αὐτῶν κρίνει ὡς ἅμα τῶν πλείονων ἐν ἀμερεῖ ἐφαπτόμενος. Ὅταν οὖν καὶ ὁ Θεόφραστος τὴν ὁμοίωσιν βούληται γίνεσθαι κατὰ τὰ εἶδη καὶ τοὺς λόγους ἄνευ τῆς ὕλης, ἀποδεξώμεθα, ἀλλ' οὐκ ἔξωθεν ἀπλῶς ἐγγινόμενα, ἀπὸ δὲ τῶν ἔνδον λόγων ἐν τῇ ζωῇ κατ' ἐνέργειαν ἰστάμενα αἰσθητικὴν, τῷ μέντοι πρὸς τὰ ἐκτὸς ἀποτείνεσθαι καὶ ἐκείνοις ἀφομοιοῦσθαι. εἰκότως ἄρα καὶ δύνამις νομίζεται ἡ αἴσθησις ὡς ἐπιφέρουσα τὰς ἐνεργείας. ἐπὶ μὲν οὖν τῆς ψυχῆς κατ' ἐνέργειαν τοῦ λόγου ἡ ὁμοίωσις, ἐπὶ δὲ τοῦ αἰσθητηρίου κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ πάθην ἅμα καὶ ζωτικὴν ἐνέργειαν. Πῶς οὖν ἅμα ὑπὸ τε τοῦ πικροῦ καὶ τοῦ γλυκεοῦ πάσχει; οὐ γὰρ μέρει μὲν τινὶ τῆς γλώττης τόδε, φησί, μέρει δὲ θάτερον < ἄλλω >, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ· καὶ ἐπὶ τῆς ἀκοῆς δὲ ὁμοίως, εἰ ἄρα καὶ διελεῖν ἔστι τὴν ἀκοήν.

Theoph. 4 ἢ εἴτε ἡ γλῶττα τὸ γευστικὸν αἰσθητήριον εἴτε πνεύματα < τὰ > ἐν τῇ γλώττῃ, μεριστὸν πάντως ὃν σῶμα, ἐτέρῳ μὲν μορίῳ ἄλλο ἐτέρῳ δὲ ἄλλο τι πάσχειν οὐκ ἀδύνατον· ὡς ἐναργὲς τοῦτο γίνεται ἐκ τῆς ἀφῆς· θερμαίνεσθαι γὰρ κατὰ ἄλλο μόνιον καὶ ψύχεσθαι κατὰ ἄλλο ἐν τῷ

αὐτῷ χρόνῳ δυνατόν· καὶ τὸ αἰσθητικὸν δὲ τῆς ἀκοῆς πνεῦμα μεριστὸν δηλαδή. ὁ δὲ λόγος εἴρηται ὡς ἀμερὴς μὲν ἐνεργεῖν δὲ ἅμα τάναντία οὐ κωλύεται· πάσχειν γὰρ οὐχ οἶόντε κατὰ τὸ αὐτὸ τὰ ἐναντία. Ἀλλ' ἡ μὲν θερμότης ὡς δύναμις φυσικὴ δρῶν ἂν εἰς τὸ αἰσθητήριον, ἡ δὲ μορφή καὶ ὁ τύπος καὶ ἡ κίνησις καὶ ὁ ἀριθμὸς πῶς ἐξομοιοῖ; ἢ καὶ ταῦτα ἔχειν τι δραστήριον ἐροῦμεν, δρᾶν δὲ μᾶλλον εἰδητικῶς ὡς τὴν θερμότητα καὶ τὰς συστοίχους αὐτῇ δυνάμεις σωματοειδέστερον καὶ διὰ τοῦτο πληκτικώτερον καὶ παθητικώτερον—εἰ μὴ ἄρα καὶ τὰ μὲν ἴδια αἰσθητὰ ἐκάστης αἰσθήσεως ἐναργεστέραν ἔχει τὴν ἐνέργειαν τὰ δὲ κοινὰ ἀμυδροτέραν, τὰ μὲν προσεχῇ ὡς οἰκεῖα τὰ δὲ πορρωτέρω. καὶ ἴσως ὡς κρείττω τὰ κοινὰ οὐχ ὡσαύτως ἐστὶ τῇ αἰσθήσει σύμμετρα. ἀλλ' ὅμως αἰσθητὰ καὶ <τὰ> κοινὰ καὶ οὐ μόνη τῇ διανοίᾳ γνωρίζεται. εἰς ἑνὶ γὰρ μὴν ἐκ τῶν αἰσθητῶν ἡ διάνοια ἀναγομένη αὐτὴ καθ' αὐτὴν λογίζεται οὐκέτι ὄντα τῇ αἰσθήσει καταληπτὰ, ὡς ὅταν τὴν οὐσίαν γνωρίζῃ τῶν αἰσθητῶν. εἰ δὲ καὶ χρόνου καὶ ἀριθμοῦ μὴ ἀντιλαμβάνεται ἡ αἴσθησις, καὶ τούτων ἔσται ἡ διάνοια ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἀναπεμπομένη γνωριστική. Ἀλλ' εἰ καθ' ὁμοίωσιν ἡ γνῶσις, πῶς μὴ πάσχουσα ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ὁμοιοῦται πρὸς αὐτὰ ἡ διάνοια; εἰ δὲ πάσχει, ὅποιον αὐτῆς τὸ πάθος; ἢ οὐ κατὰ πάθος οὐδὲ ἡ αἰσθητικὴ, ὡς ἐλέγομεν, κρίσις (οὐπὼ λέγω ἡ διανοητικὴ σύνεσις) ἀλλὰ κατ' ἐνέργειαν καὶ λόγων προβολήν. ὡς δὲ ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ πάθους εἰς εἶδος τελειουμένου ὅμοιον τῷ αἰσθητῷ ὁ τῶν αἰσθητῶν προβάλλεται λόγος, ὡς οἰκεῖω τῷ αἰσθητικῷ συναρμοζόμενος εἶδει καὶ πρὸς οἰκεῖον συμμέτρως ἐγειρόμενος, οὕτω καὶ ὁ τῶν αἰσθητῶν ποιοτήτων κριτικὸς λόγος τὴν τῆς οὐσίας τῶν αἰσθητῶν γνωριστικὴν κινεῖ δύναμιν οἰκεῖως, κατὰ τὴν τῶν αἰσθητῶν ποιοτήτων πρὸς τὴν οὐσίαν ἀφ' ἧς προέρχονται οἰκειότητα. Ἐπειδὴ ὑπὸ μὲν τῶν ἰδίων αἰσθητῶν ἐναργῶς πλήττεται τὸ αἰσθητήριον, τῶν δὲ κοινῶν οὐ πρῶτως ἀλλὰ δευτέρως ἡ καθ' ἕκαστα ἀντιλαμβάνεται αἴσθησις—πρῶτως γὰρ χρώματος ἡ ὄψις, δευτέρως δὲ μεγέθους καὶ κινήσεως—δόξειεν ἂν τὰ κοινὰ μᾶλλον εἶναι ψυχῆς, καὶ οἶονεῖ κατὰ συμβεβηκὸς γινώσκεισθαι ὑπὸ τῆς αἰσθήσεως τὰ κοινὰ.

Theoph. 5

ἀλλ', ὡς εἴρηται, δευτέρως αὐτὸ δὴ τοῦτο γνωρίζεται ὑπὸ αἰσθήσεως, ἀλλ' οὐχ ὑπὸ μόνης τῆς διανοίας. τοῦ δὲ ἄχρου καὶ τοῦ ἐσκοτισμένου ἡ ὄψις καὶ τῆς σιωπῆς ἡ ἀκοή συναισθάνεται οὐ κατὰ ἐπέρεισιν, ἀλλ' αὐτῷ τῷ κωλύεσθαι τὴν ἐνέργειαν ἐν τῷ πειρᾶσθαι κρίνει ἡ αἴσθησις, τὸ ἐλλιπὲς αὐτῶν καὶ διεσταμένον τῷ μὴ ἐφαρμόζειν τὸν λόγον γνωρίζουσα, τοῦ δὲ αἰσθητηρίου καὶ παρατρεπομένου πως διὰ τὸ πάσχειν ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ. Τοιοῦτος μὲν οὖν ὁ κοινὸς περὶ αἰσθήσεως λόγος. Περὶ δὲ τῶν κατὰ μέρος αἰσθήσεων, οἷον ὄψεως ἀκοῆς καὶ τῶν λοιπῶν, ἐκεῖνο τέως διοριστέον ὡς οὐ μία οὐσα, καθάπερ τινὲς φασιν, ἡ αἴσθησις εἰδοποιεῖται διαφόρως ὑπὸ τῶν μετεχόντων ὀργάνων· οὐ γάρ ἐστι προηγουμένη τῆς τῶν δυνάμεων διαφορᾶς ἡ τῶν ὀργάνων ἐτερότης, οὐδὲ κυρία τοῦ μερίζειν τὰς δυνάμεις, ἀλλ' αὐτὴ ἡ αἴσθησις μί' οὐσα καθ' αὐτὴν καὶ εἰς πέντε μεμέρισται, εἰς τὰς τῶν καθ' ἕκαστα αἰσθητῶν διαγνώσεις, καὶ τῇ τῶν αἰσθήσεων διακρίσει καὶ ἡ τῶν ὀργάνων ἐπηκολούθησε διαφορότης οἰκεῖως πρὸς ἐκάστην συναρμοζομένη· τοῦ γὰρ ὑλικοῦ καὶ ὀργανικοῦ μερισμοῦ προηγεῖται ἡ εἰδητικὴ καὶ ἐν τοῖς χρωμένοις ὡς κυριωτέρα ἐτερότης. Ἀλλὰ τί τὸ ὁρᾶν ἢ ἀκούειν ἢ ὁσφραίνεσθαι ; καὶ πότερον διὰ μέσου πᾶσαί τινο ς , ὡς ἡ ὄψις διὰ τοῦ διαφανοῦ ς , ἢ ἔνιαι ἀμέσως ἐφάπτονται τῶν αἰσθητῶ ν ; καὶ τί τὸ διαφανέ ς ; οἶμαι τοίνυν οὔτε κατ' εἰσδοχὴν ἀποτελεῖσθαι τὴν ὄψιν, ὡς μορφουμένην ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν κατὰ τινα ἀπ' αὐτῶν ἀπορροήν· οὔτε κατὰ ἐκπομπήν, ὡς σώματός τινος ἐκπεμπομένου καὶ θιγγάνοντος τῶν αἰσθητῶν· οὔτε τὰ μὲν χρώματα τοῦ διαφανοῦς εἶναι κινητικὰ ὡς οἷον μορφοῦντα αὐτό, τὸ δὲ διαφανές τῆς ὄψεως· ἀλλὰ δραστήριον ἔχοντα τὰ εἶδη δυνάμιν δρᾶν ἕκαστα εἰς τὸ παθεῖν ἐπιτήδειον οὐκ ἐφαπτόμενα πάντως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ διεστῶτα, ἕως ἂν σύμμετρος ᾖ τοῖς μὲν εἰς τὸ ποιῆσαι τοῖς δὲ εἰς τὸ παθεῖν ἢ διάστασις. διὰ γὰρ τὸ σωματικὰ εἶναι καὶ ἐν τινι κατέχεσθαι καὶ τόπῳ περιγράφεσθαι

οὐκ εἰς τὸ ὅπουδῆποτε ὄν ἐνεργεῖ, ἀλλ' εἰς τὸ συμμετρῶς τῇ τε δραστικῇ τῶν ποιούντων
δυνάμει καὶ τῇ τῶν πασχόντων ἐπιτηδειότητι διεστός, καὶ ἔτι πρὸς τὸ μέτρον τῆς πείσεως.

Theoph. 6

οἷον δρᾷ τὸ ὁρατὸν εἰς τὸ τῆς ὀψεως αἰσθητήριον ἀπὸ τινος διαστήματος ὅσον ἂν σύμμετρον ἦ
τῷ τε ὀρώντι καὶ τῷ ὀρωμένῳ, τῷ μὲν εἰς τὸ παθεῖν τῷ δὲ εἰς τὸ ποιῆσαι. ἀλλ' ἐπεὶ οὐχ ἀπλῶς
ἢ τοῦ ὁρατικοῦ ὑπὸ τοῦ ὁρατοῦ πείσις ποιεῖ τὴν αἴσθησιν—παραποδίζει γὰρ ἢ ὑπερβάλλουσα
διὰ τὸ ἀσύμμετρον πρὸς τὸ μέτρον τῆς πείσεως καθ' ἣν ἢ αἴσθησις—καὶ τῆς διαστάσεως δεῖ.
ὅθεν τὰ σφόδρα λαμπρὰ ἔγγιον τοῦ μέτρου γινόμενα ἐμποδίζει καὶ τελέως κωλύειν εἰς τὴν
ὄρασιν. ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον ἐν τῷ πάσχειν τὸ αἰσθητήριον ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἐνεργεῖν, ὡς ἤδη
εἴρηται, ἢ αἴσθησις ἐπιτελεῖται, ἐνεργήσῃ καὶ τὸ ὀρῶν περὶ τὸ ὀρώμενον, οὐκ ἀλλοιοῦν αὐτὸ
οὐδὲ πάθος τι ἐμποιοῦν, ἀλλὰ κριτικῶς περὶ αὐτὸ ἐνεργοῦν. οὐ γὰρ ὡς σῶμα ἀλλ' ὡς ζωτικόν
καὶ ὁρατικὸν ἐνεργεῖ. διότι γε μὴν ἐν σώματι ἢ τοιαύτῃ ζωῇ καὶ ἢ γνωστικῇ αὕτῃ δύναμις, καὶ
οὐκ ἐν αὐτῇ αἰτιώδως ὡς ἢ οὐρανία τὰ αἰσθητὰ περιέχουσα, ἀλλὰ κατὰ τὴν πρὸς αὐτὰ
τελειοῦται ἀπόστασιν, δεῖται καὶ αὕτῃ συμμετρου τῆς συναπτουμένης αὐτὰ διαστάσεως. Καὶ
ταῦτα μὲν κοινὰ καὶ ἀκοῆς καὶ εἴ τις ἄλλη μὴ θιγγάνειν ἀναγκάζεται τοῦ οἰκείου αἰσθητοῦ. ἐπὶ
δὲ τῆς ὀψεως ἐξαίρετος ἢ τοῦ φωτὸς χρεῖα ἅμφω τελειοῦντος καὶ τὸ ὀρῶν εἰς τὸ ὀρᾶν καὶ τὸ
ὁρατὸν εἰς τὸ ὁραθῆναι· οὔτε γὰρ τὸ ὁρατὸν δράσειεν ἂν τι εἰς τὸ ὁρατικὸν ἄνευ φωτὸς οὔτε τὸ
ὀρῶν ἐνεργήσειεν ἂν περὶ τὸ ὁρατόν. φωτοειδὲς γὰρ ὄν καὶ τὸ ὁρατικὸν ἡμῶν, ὡς περιφανῶς
τοῦτο ἓν τῶν ζώων ἐπιδείκνυσι προλάμποντα τὰ ὑφ' ἑαυτῶν ὀρώμενα—διὸ καὶ νυκτὸς ὀρᾶν
δύναται—καὶ τὰ χρώματα δὲ περὶ τὰ πέρατα τοῦ διαφανοῦς τῶν ὠρισμένων σωμάτων
θεωρούμενα, ὑπὸ τοῦ φωτὸς εἰκότως ἅμφω τελειοῦται, ἀμυδρότερον ἔχοντα καθ' ἑαυτὰ τὸ
φωτοειδὲς ὡς πρὸς τελείαν τὴν πρὸς ἄλληλα ἐνέργειαν. διὸ καὶ τοῦ ἔξωθεν δεῖται φωτὸς καὶ
τὸ ὁρατικὸν ὡς φωτοειδὲς καὶ τὰ χρώματα ὡς φωτὰ τινὰ ὄντα, ὡς ἢ ὑποδοχὴ αὐτῶν δηλοῖ·
ταῦτα γὰρ τοῦ διαφανοῦς πέρατα· τὸ δὲ διαφανὲς ἐπιτηδειότης ἐστὶν εἰς ὑποδοχὴν φωτὸς ἢ
ἵχνος τι φωτὸς ἀμυδρὸν [οὐ ποτε] τελειοῦν [τὸ μεταξὺ πρὸς τὴν ὀψιν] καὶ τὸ μεταξὺ πρὸς τὴν
ὀψιν οὐχ ὡς ἀήρ ἢ ὡς ὕδωρ ἢ ἄλλο τι, ἀλλ' ὡς διαφανὲς εἰς ἐνέργειαν ἤδη τελειωθὲν ὑπὸ τοῦ
φωτίζοντος καὶ τελειοῦν ἐκότερον, τὸ τε ὀρῶν καὶ τὸ ὀρώμενον.

Theoph. 7

ἐπεὶ εἴ γε αὐτὸ τὸ ὁρατὸν οὕτως ἔχει λαμπρότητος ὡς ἱκανὸν αὐτὸ εἶναι τελειοῦν τὴν ὀψιν,
καθάπερ τὸ πῦρ καὶ ἐν σκότει καὶ ὅσα λαμπρὰ ὀρώμεν, οὐκέτι τὸ μέσον ὡς τελειοῦν ἀλλ' ὡς
μόνην τὴν διάστασιν σύμμετρον παρεχόμενόν ἐστι χρήσιμον· τοῖς γὰρ ὀφθαλμοῖς ἐπιτεθὲν τὸ
λαμπρὸν οὐχ ὀρᾶται διὰ τὸ ἀσύμμετρον· ἀλλ' οὐδὲ τὰ ἐν φωτὶ ὀρώμενα χρώματα ἐπιτεθέντα
τοῖς ὀφθαλμοῖς ὀρᾶται διὰ τὸ μὴ φωτίζεσθαι. Πολλὴ οὖν συμβαίνει ἐπὶ τῆς ὀψεως ἢ ποικιλία.
καὶ γὰρ ἐκτὸς δοκεῖ προῖεναι διὰ τὸ περὶ τὸ αἰσθητὸν ἐνεργεῖν ἔξω κείμενον, καὶ εἰσδέχεσθαι τι
ἀπὸ τοῦ ὁρατοῦ διὰ τὸ πάσχειν τι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ διαπορθμεύειν νομίζεται τὸ διαφανὲς καὶ τὸ
μεταξὺ ὡς τῷ τε φωτὶ τελειοῦν καὶ τῇ διαστάσει τὸ σύμμετρον παρεχόμενον. προσθῶμεν δὲ καὶ
ὅσα κοινῇ περὶ πάσης ἐθεωρήσαμεν αἰσθήσεως τὴν ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ τοῦ αἰσθητοῦ ἔμφασιν
κατὰ τὴν πείσιν ἅμα καὶ τὴν ἐνέργειαν συνισταμένην ἐν τῇ πρὸς τὸ αἰσθητὸν ὁμοιότητι· καὶ
τὴν ἔμφασιν εἰς εἶδος τελειουμένην ἐν τῇ κοινῇ τοῦ συνθέτου ζωῇ· καὶ τὸν τοῖς εἶδεσι τούτοις
ἐφαρμόζοντα προβαλλόμενον ἀπὸ τῆς αἰσθητικῆς ψυχῆς λόγον καθ' ὃν ἢ κρίσις καὶ ἢ σύνεσις.
τοιοῦτος ὁ τρόπος τῆς περὶ ἐκάστην αἴσθησιν θεωρίας, ὃν δεῖ μάλιστα ἐκ τῶν Ἰαμβλίχῳ ἐν τοῖς
περὶ ψυχῆς πεφιλοσοφημένων ἀναλαμβάνειν, ἐξ ὧν καὶ νῦν ἡμεῖς ταῦτα συνηρημένως
γεγράφαμεν τὸν τύπον ὑπογράψαι τῆς ἀκριβοῦς περὶ ἐκάστην θεωρίας βουλόμενοι· ἐπεὶ οὐ
τοῦτο νῦν ἡμῖν πρόκειται ἐπεξιέναι τῇ περὶ αὐτῶν διαρθρώσει, ἀλλὰ τὰ τοῦ Θεοφράστου, εἴ τί
τε ἐπὶ πλέον τῆς Ἀριστοτέλους παραδόσεως προστίθῃσιν συναιρεῖν, καὶ εἴ τι ἀπορῶν προτείνει
ἐπεξεργάζεσθαι κατὰ δύναμιν. Ἐπὶ οὖν τὰ τοῦ Θεοφράστου ἐπανίωμεν. φαίνεται δὲ καὶ αὐτὸς
οὐδεμίαν ἀξιῶν αἴσθησιν αὐτόθεν θιγγάνειν τοῦ αἰσθητοῦ· τὸ γὰρ μὴ κοινὸν ν, φησί, μηδὲ

ὅμοιον ἐν τοῖς ὁμογενέσιν οὐκ εὐλόγο ν . ἐπάγει δὲ περὶ τοῦ διαφανοῦς ὡς ἐπιταράξειεν ἄν
 τινας διὰ τὸ ἀσύνηθε ς , ὅπως λέγεται ὁρατὸν μὴ κα θ ' αὐτὸ ἀλλὰ διὰ τὸ ἀλλότριον χρώμα ·
 ὡσεὶ καὶ γευστὸν τι κατὰ ἀλλότριον ἐλέγετο χυμὸ ν . εὐαπόλυτος δὲ ἡ δοκοῦσα ταραχή.
 ἀλλότριον γὰρ χρώμα τὸ φῶς ὡς ἀλλαχόθεν ἦκον ἀπὸ τοῦ φωτίζοντος λέγεται, ἐπεὶ ὡς ὅτι
 οἰκειότατόν ἐστι τῶν ὁρωμένων τὸ φῶς ὡς τελειοῦν αὐτὰ καὶ εἰς ἐνέργειαν ἄγον. διὸ εἴτε ἔχει
 ἴδιον χρώμα τὸ διαφανές, τελειοῦται ὥσπερ καὶ τὰ τῶν ἄλλων χρώματα ὑπὸ τοῦ φωτός· οὐ γὰρ
 ἀφαιρεῖται τὰ οἰκεῖα τὸ φῶς ἀλλὰ τούναντίον εἰς ἐνέργειαν ἄγει· εἴτε ἄχρουν ἐστὶ καθ' αὐτό,
 ὑπὸ τοῦ φωτός οἷον χρωσνύμενον τελειοῦται καὶ ὁρατὸν ἀποτελεῖται.

Theoph. 8

Τί οὖν ἡ φύσις τοῦ διαφανοῦ ς ; οὐ γὰρ ἄρκει τὸ φάναι ἐνυπάρχειν αὐτὸ ἀέρι καὶ ὕδατι καὶ
 αἰθέρι καὶ ἐν τισι στερεοῖ ς . ἀνάγκη δ ἡ , φησὶν, ἥτοι πάθος ἢ διάθεσιν εἶναι · σῶμα γὰρ οὐχ
 οἷόν τε ἐν σώματι . εἰ δὲ πάθος ἢ διάθεσι ς , ὑπὸ τίνος ς , ζητήσομε ν . ἡ γὰρ ὕ φ ' ἐνὸς ἢ ὑπὸ
 πλειόνων τῶν ἀπλῶ ν . ἀλ λ ' οὐχ οἷόν τε . αὐτὰ γὰρ τὰ ἀπλ ᾱ , ὅ τε ἀήρ καὶ τὸ ὕδω ρ , διαφαν
 ῃ . εἰ δὲ κατὰ τὸ πῦ ρ , καὶ ἡ γ ῆ , μᾶλλον δὲ καὶ τὰ σύνθετα πάντα σώματ α , εἴπερ πάντα
 κέχρωστα ι , τὸ δὲ χρώμα πέρας τοῦ διαφανοῦ ς . λέγω δὴ οὐ πάθος οὐδὲ διάθεσιν ὑπὸ τινος
 ἐγγινομένην εἶναι τὸ διαφανές ἀλλ' εἶδος ὑπάρχειν συναρμοστικὸν τῶν ἐν γενέσει σωμάτων
 πρὸς τὴν τοῦ φωτός τελειότητα καὶ ἐπιτηδεϊότητα αὐτοῖς πρὸς τε τὴν τοῦ φωτός καὶ πρὸς τὴν
 τοῦ σκότους ὑποδοχὴν παρεχόμενον, ἢ οὐσιώδως θατέρου μετέχουσιν ἢ παρὰ μέρος
 ἀμφοτέρων ἢ κατὰ τινα μῆξιν. τὸ μὲν γὰρ ἐν πυρὶ διαφανές οὐσιώδως ἔχει φῶς, τὸ δὲ ἐν γῇ
 οὐσιώδως σκότος. διὸ ὡς φωτουργὸν τὸ πῦρ, οὕτω σκοτοποιὸν ἡ γῆ· οὐ γὰρ στέρησις φωτός τὸ
 σκότος ἀλλ' ἐνέργεια καὶ αὐτό. ἀλλὰ μήποτε κακῶς τὸ διαφανές τιθέμεθα εἶναι καὶ ἐν γῇ, εἴ γε
 φωτὸς δεκτικὸν τὸ διαφανές. ἢ οὐ κακῶς. οὐ γὰρ φωτὸς μόνου ἀλλὰ καὶ σκότους δεκτικὸν ὡς
 εἴρηται. ἔπειτα δὲ καὶ ἡ γῆ κέχρωσται, τὸ δὲ χρώμα πέρας τοῦ ἐν ὠρισμένοις σώμασι
 διαφανοῦς· ὥστε καὶ ἐν γῇ τὸ διαφανές οὐ μόνον ὡς σκότους οὐσιώδως ἐν αὐτῇ δεκτικόν,
 ἀλλὰ τούτου μὲν κατὰ τὸ βάθος, κατὰ δὲ τὰ πέρατα καὶ φωτός, εἰ φῶτά τινα τὰ χρώματα, καὶ εἴ
 γε φωτίζεται καὶ ἡ γῆ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν. τὸ δὲ ἐν ἀέρι καὶ ὕδατι παρὰ μέρος ἀμφοῖν
 δεκτικόν —ὃ καὶ ἰδικώτερον διαφανές προσαγορεύειν εἰώθαμεν—τὸ δὲ ἐν τοῖς συνθέτοις κατὰ
 σύμμιξιν. οὐ ζητήσομεν οὖν ὑπὸ τίνος τῶν ἀπλῶν τὸ διαφανές· οὐ γὰρ ὑπὸ τῶν στοιχείων ἢ
 τῶν σωμάτων ὅλως τὰ εἶδη, αὐτὰ δὲ μετέχει τῶν εἰδῶν καὶ χαρακτηρίζεται κατ' αὐτά· καὶ διὰ
 τοῦτο τὰ μὲν προσδεῖται φωτὸς εἰς τὸ ὁραθῆναι τὰ δὲ οὐ, ὡς πῦρ καὶ τὰ λαμπρά, ἢ οὐσιώδως
 μετέχει τοῦ φωτεινοῦ εἶδους ἀρκοῦντως, οὐ προσδεῖται. Καὶ πῶς ἐνέργεια τοῦ διαφανοῦς τὸ
 φῶς ὃ διὰ φωτίζοντος παρατείνεται ι ; ἐκείνου γὰρ ἐνέργεια δόξειεν ἂν μᾶλλον .

Theoph. 9

τοῦτο δὲ ἀπορήσας ἐπιλύεται, ὁμοίως ἔχειν τοῦτο λέγων ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις τοῖς πάσχουσι ν ,
 ἐκεῖνο ἴσως ἐνδεικνύμενος, ὅτι ὡς ἡ θερμότης τοῦ μὲν πυρὸς ὡς ποιοῦντός ἐστιν ἐνέργεια, τοῦ
 δὲ θερμαινομένου ὡς πάσχοντος, οὕτω καὶ τὸ φῶς τοῦ δεχομένου ὡς πάθημα λέγοιτ' ἂν
 ἐνέργεια, οὐ κυρίως ἐνέργεια ὀνομαζομένη. διὸ καὶ ἐπάγει μὴ δεῖν ζητεῖν τὰ ὀνόματ α , ἀλ λ ' εἰ
 τὴν φύσιν αὐτοῦ νοοῦμεν ἱκανὸν εἶναι ι . πρῶτον μὲν οὖν ἐκεῖνο ἀξιῶ διορίζεσθαι ὡς ἕτερον
 μὲν τὸ αἰτιατὸν φῶς ἕτερον δὲ τὸ τούτου αἴτιον, οἷον τὸ ἐν ἡλίῳ ἢ ἐν πυρὶ· καὶ οὐ περὶ τοῦ
 αἰτίου ὁ λόγος ἐν τῇ περὶ τοῦ τί τὸ φῶς ζητήσει, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἀπ' αὐτοῦ προϊόντος, ὃ δὴ
 ἐνέργεια εἶναι λέγεται τοῦ διαφανοῦς τοῦ ἐν ἀέρι καὶ ὕδατι καὶ ἐν τοῖς παρὰ μέρος φωτὸς καὶ
 σκότους δεκτικοῖς. Ἐπειτα δὲ τῷ Ἰαμβλίχῳ ἐπόμενος οὔτε σῶμα τοῦτο εἶναι ἀξιῶ, ὥσπερ οἱ
 Περιπατητικοί, οὔτε μὴν πάθος ἢ ποιότητα σώματος ὁτουοῦν· οὐ γὰρ ἐν τῷ ἀέρι ἔχει τὸ εἶναι
 φῶς κινουμένου γοῦν ἐκείνου ἔστηκεν αὐτὸ καὶ τρεπομένου πολυειδῶς αὐτὸ χωριστῶς
 ἀποτετμηται καὶ σώζει τὴν πρὸς τὸ αἴτιον ἀδιαίρετον συνέχειαν. ἀλλὰ καὶ ἡ ἀθρόα αὐτοῦ
 παρουσία ἐπὶ πάντα τὰ δέχεσθαι αὐτὸ δυνάμενα παρόντος τοῦ ἐλλάμποντος, καὶ αὐθις
 ἀπελθόντος ἢ ἀθρόα ἀπόλειψις, μὴδὲν ἴχνος ἑαυτοῦ καταλείποντος, σημεῖον τοῦ μὴ πάθημα

εἶναι τοῦ ἀέρος τὸ φῶς. τὰ γὰρ πάθη οἶον ἢ θερμότης οὔτε ἀθρόως ἐγγίνεται, καὶ τοῦ πυρὸς ἀπελθόντος ἀμυδρόν τι ἐγκαταλείπει ἐαυτῆς εἶδος τῷ πεπονθότι. καὶ τὸ μὴ κατὰ διάδοσιν δὲ μηδὲ κατὰ τροπὴν ἐγγίνεσθαι, καὶ τὸ μὴ περιγράφεσθαι μέχρι τινός, προϊέναι δὲ ἄχρι παντὸς τοῦ δυναμένου αὐτὸ δέχεσθαι, καὶ τὸ μὴ συγκεῖσθαι ἐν ἀλλήλοις τὰ φῶτα, δηλοῖ ἅπαντα ταῦτα χωριστὴν εἶναι σωμάτων τὴν τοῦ φωτὸς ἐνέργειαν. πῶς οὖν ἐνέργεια λέγεται τοῦ διαφανοῦς; οὐχ ὡς πάθος, φήσω, οὐδὲ ὡς τελειότης αὐτοῦ ἐν ὑποκειμένῳ αὐτῷ γενομένη, ἀλλ' ὡς χωριστῶς αὐτὸ τελειοῦσα, οὐκ αὐτὴ ἐκείνου ἀλλ' ἐαυτῆς ἐκεῖνο ποιούμενη, μένουσα συνεχῆς αὐτῇ τῷ ἐλλάμποντι καὶ ἐκείνῳ συμπεριανομένη. τοῦτο μὲν οὖν ὥδε συντόμως ὑπεμνήσθην, ἵνα μὴ ὁμοίως ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις τοῖς πάσχουσι καὶ τὸ φῶς ἐγγίνεσθαι ὑποπτεύσωμεν. Ἄλ λ' εἰ ἀσώματον τὸ φῶς, διὰ τὸ ἴσχυσι, πυρὸς ἢ ὅλως σώματος παρουσίᾳ γίνεσθαι; δόξειε γὰρ ἂν ἀπορροή τις εἶναι σωματικὴ καὶ σῶμα. ὃ δὲ ἐπιλυόμενος, ληπτέον, φησὶν, οὐ τοῦτον τὸν τρόπον ἀλλ' ὡς πέφυκεν, ἐκεῖνο πάντως δηλῶν ὡς εἰδητικὴ τις ἐστὶν ἢ τοῦ φωτὸς ἐνέργεια· ἐπεὶ καὶ ἡ θερμότης ἀπ' εἰδους.

Theoph. 10 διὸ οὐ σῶμα. οὐ γὰρ κατὰ ἀπομερισμὸν ἢ ἀπορροήν, ἀλλ' ὡς αὐτὸ τοῦτο ἐνέργεια τοῦ λαμπροῦ εἰδους ἢ ὅτι ποτὲ δεῖ καλεῖν τὸ τοῦ φωτὸς αἴτιον εἶδος. ἀλλ' εἰ τὸ σκότος ὁράται ἄνευ φωτός, οὐκ ἔσται πᾶσι τοῦ ὁράσθαι τὸ φῶς αἴτιον, ἢ οὐχ ὁρατόν, ὡς καὶ αὐτὸς ἐπάγει, τὸ σκότος. οὐ γὰρ κατ' ἐπέρεισιν αὐτοῦ αἰσθανόμεθα ἀλλὰ κατὰ στέρησιν καὶ τὸ μὴ ὁρᾶν· τὸ δὲ πῦρ καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἐν σκότει ὁράται, ὡς αὐτὸ καὶ τοῦ διαφανοῦς αἴτιον καὶ διὰ τοῦτο οὐ δεόμενον πρὸς τὸ ὁραθῆναι ἐκείνου. τοῦ μὲν οὖν κατ' ἐνέργειαν διαφανοῦς, τοῦτ' ἐστὶ τοῦ ἤδη πεφωτισμένου, οὐ δεῖται πρὸς τὸ ὁραθῆναι τὸ πῦρ. ἐπεὶ δὲ δεῖ τι εἶναι μεταξύ (οὐ γὰρ κατ' ἐπαφήν ἢ ὅρασις) διαφανὲς εἶναι τοῦτο χρή, ἵνα μὴ στερεὸν καὶ ἀντίτυπον ὃν παραποδίζει τῷ σκοτοποιῶ ἰδιώματι τὴν τῶν φωτοειδῶν εἰς ἄλληλα ἐνέργειαν, τοῦ τε πυρὸς φημι καὶ τοῦ αἰσθητικοῦ ὀργάνου. Συμβαίνει δὲ, φησί, καὶ τοῦ ὁράσθαι τὰ χρώματα χρῶμα τὸ αἴτιον εἶναι καὶ τοῦ ἀπλῶς τὰ ὁρατὰ τὸ ὁρατόν, εἴπερ τὸ φῶς αἴτιον χρῶμα ὃν τοῦ διαφανοῦς καὶ ὁρατοῦ. καὶ οὐκ ἄτοπον, φησὶν, ἀλλὰ καὶ ὁμολογούμενον τοῖς ἄλλοις· καὶ γὰρ ἡ γεῦσις διὰ χυμοῦ. ἀλλ', ἐρεῖ τις, ὡς ὁ μὲν χυμὸς ἴδιον αἰσθητὸν τῆς γεύσεως καὶ ὁ ψόφος τῆς ἀκοῆς οὐδενὸς ἔξωθεν εἰς τὸ κινεῖσθαι τὸ αἰσθητήριον δεόμενος, εἰ μὴ ἄρα τοῦ διηχοῦς τις εἴποι, ὡς τὸ χρῶμα τοῦ διαφανοῦς, ἀλλὰ καὶ ὡς ὁ μὲν ἦχος εὐθύς αἰσθητὸς συμμέτρου ἀέρος ὄντος μεταξύ, τὸ δὲ χρῶμα δεῖται ἔξωθεν τοῦ φωτίζοντος, εἰ μέλλει γενέσθαι ὁρατόν. ἢ τοῦτο τῆς ὀψεως ἐξαίρετον, τὸ δεῖσθαι φωτός, οὐ διὰ τὸ ἀτελέστερον ἢ κατὰ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις αἰ οὐδενὸς ἄλλου ἔξωθεν τοῦ τελειοῦντος χρήζουσιν, ἀλλὰ διὰ τὸ κρεῖττον καὶ ὑπερφυέστερόν πως τῆς ἐνεργείας, οὐκ ἀρκούσης ἐαυτῇ τῆς αἰσθητικῆς δυνάμεως θειοτέρου δέ τινος δεομένης εἰδους. ὡς γὰρ τὸ ἡμέτερον σῶμα πρὸς μὲν τὸ βαρὺ εἶναι καὶ τὴν ἐπὶ τὸ κάτω φορὰν οὐ δεῖται τῆς ψυχῆς, πρὸς δὲ τὴν καθ' ὁρμὴν κίνησιν διὰ τὸ ὑπερφυέστερον ἢ ὡς αὐτὸ πέφυκεν οὕτω κινεῖσθαι, καὶ οὐ διὰ τοῦτο χείρων ἢ καθ' ὁρμὴν τῆς κατὰ φύσιν ἀλλὰ κρείττων, οὕτω καὶ ἡ ὄψις κρείττων τῶν ἄλλων διὰ τὸ κρείττονως ἐνεργεῖν, ἄλλου τοῦ τελειοῦντος δεομένη. Μὴ ποτε δὲ εἴπη τις καὶ τὸ προηγουμένως ὁρατόν τὸ λαμπρόν εἶναι καὶ αὐτὸ τὸ φῶς, ὃ καθ' αὐτὸ κινεῖ τὴν ὄψιν καὶ περὶ ὃ αὐτὴ ἐνεργεῖ ἔξωθεν οὐδενὸς ἄλλου τοῦ τελειοῦντος δεομένη· τὰ δὲ χρώματα ὡς ἀμυδρά τινα φῶτα μὴ καθ' αὐτὰ εἶναι ὁρατά, ἀλλὰ δεῖσθαι τοῦ προηγουμένως ὁρατοῦ <τοῦ> ἐπιτελειοῦντος καὶ αὐτά.

Theoph. 11 ἀλλ' οὕτω, φαίη ἄν τις, οὐ συνεργεῖν ἐχρῆν τὸ φῶς τοῖς χρώμασι πρὸς τὸ ὁράσθαι, τούναντίον δὲ ἐπικαλύπτειν αὐτά, ὡς καὶ ὁ μείζων ψόφος ἐκκρούει τὸν ἐλάττω, καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων τὸ λαμπρότερον οὐ συγχωρεῖ διαφαίνεσθαι τὸ ἥττον λαμπρόν· ἐν γοῦν ἡλίῳ τὸ λυχνιαῖον οὐχ ὁράται φῶς. ἢ οὐχ ἡ αὐτὴ παραβολὴ μείζονος πρὸς ἔλαττον καὶ προηγουμένου πρὸς ἐπόμενον. οὐ γὰρ ὡς ἥττον ὁρατόν παραβάλλεται τὸ χρῶμα πρὸς τὸ φῶς· οὐδὲ γὰρ ὁρατόν

ὅλως ἄνευ φωτός διὸ ἐπομένως ὁρατὸν ὡς ὑπ' αὐτοῦ τελειούμενον καὶ δι' ἐκείνου ὁρώμενον, αὐτὸ δὲ τὸ φῶς καθ' αὐτὸ πρὸς τὸ ὁρᾶσθαι ἱκανόν. εἰ δὲ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων τὸ ἀνάλογον μὴ εὐρίσκεται, ὡς τὸ μὲν προηγουμένως τὸ δὲ ἐπομένως εἶναι ἀκουστὸν ἢ γευστόν, περιουσία αὕτη τοῦ τε πρώτως ὁρατοῦ, ὃ δὴ τὸ φῶς εἶναί φαμεν, τὸ καὶ ἄλλα ἄττα ὁρατὰ ἐπιτελεῖν, καὶ τῆς ὁρατικῆς δυνάμεως, οὐ τοῦ φωτός μόνου ἀλλὰ καὶ ἐτέρων τινῶν διὰ τοῦ φωτός αἰσθανομένης. Ἐπεὶ δὲ φαίνεται κινεῖσθαι τὸ διαφανὲς ὑπὸ τῶν χρωμάτων βουλόμενος, καὶ τὴν ἀπορίαν τὴν πῶς κινεῖται, πότερον ἀπορροῇ τινὶ ἢ τῷ τὰ μὲν ποιεῖν τὰ δὲ πάσχειν, διατείνειν καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ διὰ τοῦ διαφανοῦς ποιοῦντας τὸ ὁρᾶν ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν ἐπιφερομένων τῶν χρωμάτων, καὶ ἔτι ἐπὶ τοὺς ἐκπέμπεσθαι τὸ αἰσθητήριον ὑπολαμβάνοντας, δίκαιον ἡμᾶς ἐπιζητῆσαι ἔτι, εἰ τῷ ὄντι κινεῖται τὸ διαφανὲς καὶ τίνα κίνησιν. φαίνεται δὴ διὰ μέσου τοῦ διαφανοῦς ὁρώμενα τὰ χρώματα, ἐὰν δὲ ἐπ' αὐτὴν τεθῇ τὴν ὄψιν οὐχ ὁρώμενα. πρὸς δὲ τοῦτο ἐλέγομεν ὡς μέσου τοῦ διαφανοῦς δεῖ ἵνα φωτίζεται τὰ ὁρώμενα. ἀλλὰ καὶ ὅταν λαμπρὸν ᾖ τὸ ὁρώμενον, μέσου δεῖ τοῦ διαφανοῦς, ἢ καὶ τότε ἐλέγομεν, διὰ τὸ συμμετρου τῆς διαστάσεως δεῖν ** μὴ [μεῖναι] στερεὸν εἶναι τὸ μεταξὺ ἵνα μὴ τῷ σκοτοποιῶ παραποδίζῃ τὴν ἐνέργειαν. ἄρα οὖν ὡς μὴ ἐμποδίζον μόνον χρήσιμον τὸ διαφανές, καθάπερ εἰ καὶ κενὸν ἦν τὸ μεταξύ; ἢ οὐκ εὐλογον, ἀλλὰ συνεισφέρειν τι δεῖ καὶ αὐτό· οὐ γὰρ μάτην σῶμά ἐστι τὸ μεταξύ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν χρωμάτων ἐναργῶς συντελεῖ· οὐ γὰρ ἂν μὴ διαπεφωτισμένου τοῦ μεταξὺ ἴδοιμεν.

Theoph. 12

ἀκόλουθον οὖν καὶ ἐπὶ τῶν λαμπρῶν τι συνεισάγειν. Ἔτι δὲ εἰ καὶ ἐπὶ τῆς ἀκοῆς κινεῖται πως ὁ ἀήρ καὶ ἐπὶ τῆς ὁσφρήσεως, καὶ ἐπὶ τῆς ἀφῆς δέ, ὅταν μεταξὺ ᾖ τοῦ θερμαίνοντός τε καὶ θερμαινομένου, καὶ ἐπὶ τῆς γεύσεως, εἰ τῶν ὑγρῶν τι εἴη μεταξύ, ἢ εἰ καὶ ἐπὶ τούτων τῷ μεμῖχθαι ἀλλ' οὐ τῷ ἐνεργεῖν, ἀκόλουθον καὶ ἐπὶ τῆς ὄψεως. ἔτι ἅπαν τὸ φωτίζον ἐνεργεῖ σαφῶς εἰς τὸ διαφανές· τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ ἄγαν λαμπρόν· ὥστε καὶ τὸ ἀμυδρῶς λαμπρὸν ἐνεργεῖ, εἰ καὶ μὴ οὕτως ὥστε φωτίζειν· καὶ τὰ χρώματα συντελεωθέντα καὶ ἐπιλαμπρυνθέντα ὑπὸ τοῦ φωτίζοντος κινεῖται ἂν καὶ αὐτὰ τὸ διαφανές. Ἄρα οὖν αὐτὰ μὲν τὸ διαφανές, τοῦτο δὲ κινεῖ τὴν ὄψιν, οἷον μορφωθὲν αὐτὸ ὑπὸ τῶν χρωμάτων; ἀλλ' οὕτω τοῦ διαφανοῦς ἂν πεπονθότος ἡσθάνομεθα καὶ οὐ τοῦ χρώματος· εἰ δὲ τοῦ χρώματος, τοῦτο ἂν καὶ τὴν ὄψιν κινεῖται. ἀλλὰ τοῦ διαφανοῦς—τὸ δὲ διαφανές καὶ καθ' αὐτὸ κινητικὸν τῆς ὄψεως, ὅταν φωτίζεται, οὐ δι' ἑτέρου καὶ ὡς ὑπὸ τῶν χρωμάτων κινηθέν—τίς οὖν ἡ κίνησις; ἵνα καὶ ὅπως αὐτὰ τὰ ὁρώμενα διὰ τοῦ μεταξὺ κινεῖται τὴν ὄψιν γνωρίσωμεν. φημί τοίνυν ὡς καθάπερ τὸ φωτίζον τελειοῖ τὸ διαφανές χωριστῶς παρούσης αὐτῷ τῆς ἀπ' ἐκείνου ἐνεργείας καὶ τῷ ἡμετέρῳ ὄμματι διὰ τοῦ διαφανοῦς, οὐχ ὡς πεπονθότος ἀλλ' ὡς καὶ αὐτοῦ κατὰ τὴν χωριστὴν ἐνέργειαν τελειουμένου, οὕτω καὶ τὸ χρῶμα λαμπρυνθὲν ἐνεργεῖ εἰς τὸ διαφανές χωριστῶς αὐτῷ ἐποχουμένην ἐνέργειαν, καὶ διὰ τοῦτο οὐ κατὰ διάδοσιν ἀλλ' ἀθρόως καὶ ὁμοῦ παντὶ καὶ ὅλην ἀμερίστως πανταχοῦ αὐτῷ παροῦσαν καὶ οἷον εἰδοποιούσαν αὐτὸ χωριστῶς, καὶ σὺν τῷ οὕτως εἰδοποιηθέντι καὶ τὴν ἡμετέραν κινεοῦσαν ὄψιν· ὡς τὸ χρῶμα αὐτὸ καὶ εἰς τὴν ὄψιν ἐνεργεῖν, ἀλλ' οἷον ὑποκειμένῳ τῆς ἰδίας ἐνεργείας τῷ διαφανεῖ χρώμενον, οὐχ ὡς πάσχοντι ἀλλ' ὡς εἰδοποιουμένῳ χωριστῶς κατ' αὐτήν. διὸ καὶ ἀμιγῶς τῇ ὄψει πάρεστιν ἢ τοῦ χρώματος ἐνέργεια, καίτοι οὐκ ἄλλως παροῦσα ἢ τῷ ἐποχεῖσθαι τῷ διαφανεῖ, ἐπειδὴ ἀμιγῶς ἐποχεῖται. Τί οὖν συντελεῖ πρὸς ὅρασιν τὸ διαφανές, εἰ ἀμιγῶς αὐτῇ προσπίπτει ἢ τοῦ χρώματος ἐνέργεια; ἢ δῆλον ὡς τῷ διαβιβάζειν. ἥκει γὰρ καὶ εἰς τὴν ὄψιν τῷ διαφανεῖ ἐποχουμένη χωριστῶς, ὡς εἴρηται, καὶ ἀμερίστως παντὶ παροῦσα. διὸ καὶ πάντες ἐν τῷ αὐτῷ, ὅσοι ἂν οἱ βλέποντες ᾖσι, τοῦ αὐτοῦ καὶ ὅλου αἰσθάνονται, ὡς καὶ τῆς φωνῆς ἀκούουσι πάντες ὅλης οἱ ἐν τῷ θεάτρῳ· καὶ γὰρ ἡ φωνὴ ἐνέργειά ἐστιν ἀμερίστος πανταχοῦ ὅλη ἢ αὐτὴ χωριστῶς αὐτῷ παροῦσα, ἅτε μήτε συμφερομένη μήτε συναλλοιουμένη τῷ ἀέρι· τῆς γὰρ ἀπολύτου παρουσίας τεκμήριον τὸ καὶ πᾶσι καὶ ἐκάστῳ τῶν ἀκουόντων ὅλην ἐνυπάρχειν καὶ πληροῦν πάντας μονοειδῶς.

Τί οὖν; οὐ πλήττεται καὶ κινεῖται παθητικῶς ὑπὸ τοῦ ψοφοῦντος ὃ τε ἄηρ καὶ τὸ αἰσθητήριον; ἢ τὸ μὲν πάθημα καὶ ἡ κίνησις προκατάρχει περὶ τὰ σώματα· ἀλλ' οὐ ταῦτα καὶ φωνή, ἀλλ' οὐδὲ ἡ ἀκοή, ἡ δὲ κατ' ἐνέργειαν τελειότης ἡ κατὰ τὸ εἶδος ἰσταμένη τῆς κινήσεως. ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν προηγείται τὸ τοῦ ἀέρος πάθος, ἐπειδὴ διὰ πληγῆς τὸ ἀκουστόν· τὸ δὲ ὁρατὸν οὐ διὰ τὸ παθεῖν τὸ διαφανὲς ἀλλ' ἤδη ὃν αὐτὸ τὸ χρῶμα. εἰ δὲ κἀνταῦθα δοίη τις ἐγγίνεσθαι τινα παθητικὴν ὑπὸ τῶν χρωμάτων τῷ ἀέρι διάθεσιν, οὐ κατὰ ταύτην ὁρατὸν ἀποτελεῖται τὸ χρῶμα ἀλλὰ κατὰ τὴν τελείαν καὶ ἀθρόαν καὶ ὅλην ὁμοῦ τοῦ εἶδους ἐνέργειαν ἀπολύτως παρούσαν τῷ διαφανεῖ, καὶ παθητικῶς μὲν κινουῖσαν τὸ αἰσθητήριον, οὐκ ἐν τῷ πάθει δὲ ὑπαρχούσης τῆς ὀψεως ἀλλ' ἐν τῇ εἰδητικῇ τῆς ζωῆς τελειώσει καὶ τῇ τοῦ λόγου προβολῇ. Ἐπὶ δὲ τοῦ ὀσφραντοῦ καὶ τῆς ὀσφρήσεως ἐναργέστερον τὸ συμβαῖνον ἐν τῷ μεταξὺ πάθημα, ὡς καὶ ἀπελθόντος τοῦ ὀσφραντοῦ ἐμμένειν τὴν ὁσμὴν οὐ διὰ τὰ ἀπορρεύσαντα μόρια μόνον ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ πεπονθότος τι τοῦ ἀέρος, ὥσπερ καὶ θερμανθέντος ὅταν μεταξὺ τοῦ θερμαίνοντός τε καὶ τοῦ θερμαινόμενου γίνηται, καὶ γλυκαζομένου τοῦ ἀέρος τοῦ μεταξὺ τῆς γλώττης καὶ τοῦ μέλιτος. καὶ κατὰ τὸ εἶδος μὲν κἀνταῦθα ἢ τε αἴσθησις καὶ τὸ αἰσθητόν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐνυλότερον καὶ τοῦ αἰσθητηρίου καὶ τοῦ αἰσθητοῦ ἐν τούτοις εἶδους σφοδρότερον καὶ διὰ τοῦτο ἐναργέστερόν τε τοῖς αἰσθητηρίοις καὶ ἐν τῷ ἀέρι, ἵνα μετάσχη τοῦ αἰσθητοῦ εἶδους, διαφαίνεται τὸ πάθος. οὔτε δὲ ταῦτα κατ' ἀπορροίας αἰσθανόμεθα, οὔτε ἔτι μᾶλλον τῶν χρωμάτων τι ἀπορρέον ποιεῖ τὴν ὄρασιν, ἀλλὰ τῷ ἐνεργεῖν ὁράται. Καὶ πῶς οὕτως ἰσχυρὰ ἡ τοῦ χρώματος δύναμις ὡς ἄνευ ἀπορροῆς κινεῖν καὶ τοῦτο συνεχῶς ποιεῖν; δῆλον γὰρ ὅτι τὴν ἐνέργειαν τὴν αὐτοῦ ἐνεργεῖ συνεχῶς, εἰ μὴ καθάπερ τὸ πῦρ ὕλης δεῖται καὶ ἀφ' οὗ τὸ φῶς γίνεται τοῦ διαφανοῦς. ἢ οὐ τὸ χρῶμα μόνον ἀλλ', ὡς εἴρηται, καὶ πᾶν αἰσθητὸν τῷ ἐνεργεῖν κινεῖ τὰς αἰσθήσεις· τὸ δὲ χρῶμα καὶ οὐκ αἰεὶ ἀλλ' ὅταν ἐλλάμπηται, καὶ ὅταν, ὡς αὐτὸς ἔφη, ἡ ὕλη αὐτῷ παρ ἧ , τὸ διαφανές, ὃ ἅμα καὶ τελειοῖ τὰ χρώματα τῷ φωτὶ καὶ εἰδοποιεῖται πῶς ὑπ' αὐτῶν τῇ χωριστῇ ἀπ' αὐτῶν ἐνεργείᾳ—τὸ δὲ φῶς οὐ διὰ τοῦ διαφανοῦς ἀλλ' ἐν τῷ διαφανεῖ καὶ καθ' αὐτὸ ὁρατόν.

καὶ αὐτὸ δὲ τὸ διαφανὲς τῷ φωτὶ ἢ οὐ διαιρετέον, φησὶν, ὀρθῶς λέγων. οὔτε γὰρ τὸ φῶς ἄνευ τοῦ διαφανοῦς οὔτε τούτου χωρὶς φωτὸς αἴσθησις· καὶ εἴ γε χρῶμα τοῦ διαφανοῦς τὸ φῶς, οὐδ' ἂν ἕτερον εἶη τοῦτο ὁρατὸν παρὰ τὰ χρώματα. Τί οὖν πάσχον τὸ διαφανὲς ποιεῖ τὴν ὀψιν; ἔνιοι γὰρ ὑποτυποῦσθαι φασιν. ἢ οὐχ οὕτως, ἀλλ' εἴρηται ὡς ἀπολύτως δεχόμενον τὴν ἀπὸ τῶν ὁρατῶν ἐνέργειαν καὶ τῷ αἰσθητηρίῳ ταύτην συνάπτον. ὁρατὰ δὲ οὐ τὰ χρώματα μόνον ἀλλὰ καὶ μεγέθη καὶ σχήματα, εἰ καὶ δευτέρως, ὡς ἤδη διώριστα. ἡ δὲ ὀσφρησις, φησί, διὰ τοῦ ἀέρος ὥσπερ ἀναμιγνυμένου πῶς ἔοικε καὶ πάσχοντος, ἡ δὲ ἀκοὴ σχηματιζόμενον. εἴρηται δὲ ὡς οὐ κατὰ τὸ πάθος ἡ αἴσθησις, οὐδὲ σχῆμα ἢ φωνή, ἀλλὰ τι τέλειον τῆς ἐνεργείας εἶδος· καὶ τὸ ὀσφραντὸν δὲ οὐ τὸ πάθος ἀλλὰ τὸ εἶδος. πάσχει δὲ μᾶλλον ὑπὸ τούτων ὁ ἄηρ ὡς ἐνυλότερων καὶ σωματοειδεστέρων εἰδῶν. Ζητεῖ δὲ εἰ διικνεῖται πρὸς τὴν αἴσθησιν ἕκαστον ὁμοίως, ἢ τὸ μὲν μᾶλλον τὸ δὲ ἥττον. καὶ δῆλον, οἶμαι, ὡς οὐχ ὁμοίως, ἀλλ' ὅπως ἂν ἔχη αὐτό τε δυνάμει τὸ αἰσθητὸν μείζονος ἢ ἐλάττονος εἰς τὸ ἐνεργεῖν, καὶ τὸ αἰσθητήριον ἀκριβεστέρας ἢ ἀμυδροτέρας καθαρότητος, ἔτι δὲ καὶ τὸ μεταξὺ μᾶλλον καὶ ἥττον πρὸς τὸ διαβιβάζειν τὴν ἐνέργειαν ἐπιτηδειότητος, ἔτι δὲ κατὰ τὸ διάστημα, πορρωτέρω ἢ ἐγγυτέρω ὄντος τοῦ αἰσθητοῦ, γίνεται τις πρὸς τὴν δίξιιν διαφορά. Ὅπως δὲ καὶ ἐπὶ πασῶν ἐστὶ τὸ ἀνά μέσον, εἰ καὶ τῶν μὲν ἔξω τὸ μεταξύ, τῶν δὲ ἐν ἡμῖν, ἀρκούντως τε παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει διώριστα καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου ἐπιστάσεως μόνον ἠξίωται, ἠπόρηται δὲ οὐδέν. ἀλλ' ἐκεῖνο ἂν τις ζητήσκειν, εἰ ἀθρόα ἢ παρουσία, ὡς ἐλέγομεν, γίνεται ἢ τῆς φωνῆς [παρουσία], πῶς οἱ ἔγγιον μᾶλλον καὶ θᾶττον ἀκούουσιν, ἢ πῶς ὀρώμεν πρότερον πλήξαντα τὸν δρυτόμον ὕστερον δὲ τοῦ ἤχου αἰσθανόμεθα· δῆλον γὰρ ὡς οὐχ ἅμα τῇ πληγῇ. ἢ ἐπειδὴ παθεῖν τι

πρότερον καὶ κινηθῆναι χρὴ τὸν ἀέρα, τὸ δὲ εἶδος τῆς φωνῆς ἀθρόον ὕστερον ἐπιγίνεται, τὸ δὲ πάθος καὶ ἡ κίνησις ἐν χρόνῳ [τὸ δὲ εἶδος ὕστερον ἀθρόως τῷ γινομένῳ ἐπιγίνεται]· καὶ ἐπὶ τῆς φωνῆς τοῖνυν ὕστερον ἐπὶ τῷ πάθει τὸ τῆς ἐνεργείας εἶδος, ἐφ' ὅσον κατὰ τὴν συνέχειαν τοῦ ἀέρος καὶ τὸ πάθος διικνεῖται. διὸ καὶ οἱ ἔγγιον θᾶττον τε καὶ μᾶλλον ἀκούουσι· καὶ γὰρ θᾶττον τε καὶ μᾶλλον πάσχουσιν οἱ τοῦ πληγέντος τὴν ἀρχὴν ἔγγιον· τὸ δὲ γε ὁρατὸν οὐ κατὰ πάθος ἐνεργεῖ εἰς τὸ διαφανές, ἐπεὶ μηδὲ τὸ φωτίζον.

Theoph. 15

διὸ καὶ ἀχρόνως καὶ ἅμα πᾶσιν ὁρατὸν οἷς ὁράται, εἰ καὶ μὴ ὁμοίως ἀλλὰ τοῖς ἔγγιον ἀκριβέστερον, διότι ἐνεργεῖ μέν, εἰς τὰ ἐπιτηδειότερα δὲ τὰ προσεχῆ κατὰ τόπον διὰ τὸ σώματα εἶναι Ἀφοριστέον δ' ἐ , φησὶν ὁ Θεόφραστος, καὶ τὰ περὶ τὰς ἀνακλάσεις . φαμέν γὰρ δὴ καὶ τῆς μορφῆς ὥσπερ ἀποτύπωσιν <ἐν> τῷ ἀέρι γίνεσθαι , ἴσως καὶ αὐτός, ὡς Πλάτων, εἰδωλικὴν τινα ἐν τῷ περὶ τὸ λεῖον φωτὶ τῶν σωματικῶν εἰδῶν ἔμφασιν γίνεσθαι τιθέμενος. τὰς δ' οὖν κλάσεις οὐ σωματικὰς θετέον· πάθος γὰρ τοῦτο καὶ τῆς κατὰ φύσιν ἐνεργείας ἀπᾶδον, καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῦ οὐρανίου φωτός· ἀλλ' ἐνεργητικὰς καὶ τὰς κλάσεις νοητέον, εἰς τὸ λεῖον καὶ πυκνὸν καὶ στίλβον μειζόνως τοῦ φωτίζοντος καὶ τοῦ ὀρῶντος ἐνεργοῦντος, ὡς καὶ ἄλλα δι' αὐτοῦ καταλάμπειν ἢ ὁρᾶν. ἐκείνου γὰρ ἡ δευτέρα ἐνέργεια συνεργοῦντος καὶ τοῦ ὑποκειμένου λείου καὶ στίλβοντος διὰ τὴν πρὸς τὸ φῶς συγγένειαν· καὶ διότι μέν τὸ φωτίζον ἐκατέρωθι ἐνεργεῖ, συνεχῆς καὶ ἡ δευτέρα τῇ πρώτῃ· διότι δὲ τὸ λεῖον ἐν τῇ δευτέρᾳ συνεργεῖ, διαίρεσίς τις ἀμφοτέρων συμπίπτει, ὅπερ ἡ κλάσις. ἐπὶ δὲ τῆς διὰ τῶν κατόπτρων τῶν προσώπων θέας γίνεται μέν καὶ ἡ τῆς ὄψεως κατ' ἐνέργειαν, ὡς εἴρηται, ἀλλ' οὐ κατὰ πάθος ἡ ἀνάκλασις ἐπὶ τὸ πρωτότυπον. ὁ δὲ Πλάτων καὶ εἰδωλικὴν τινα ἐν τῇ προοίῳ τῆς ὄψεως ἐνεργείᾳ περὶ τὸ λεῖον τῶν σωματικῶν εἰδῶν ἔμφασιν, οὐ κατὰ ἀπόρροϊαν σωματῶν ἀλλὰ [καὶ] κατὰ τὴν τῶν εἰδῶν σκιαγραφίαν, ἐν τῷ δοκεῖν καὶ φαίνεσθαι ὑφίστασθαι βούλεται. ὁ δὴ ἴσως καὶ ὁ Θεόφραστος ἐνδείκνυται, κατὰ τὰς ἀνακλάσεις λέγων τῆς μορφῆς ὥσπερ ἀποτύπωσιν ἐν τῷ ἀέρι γίνεσθαι . Ἐπάγει δὲ ὡς ἐ π ' ἐνίων ὁμογενὲς ἔοικεν εἶναι τὸ αἰσθητήριον τοῖς αἰσθητοῖς . ἢ τε γὰρ γλῶττα διὰ ὑγροῦ τῶν χυμῶν καὶ ἀκοὴ δὴ διὰ τοῦ ἀπειλημένου ἀέρος κινουμένου τῆς φωνῆς αἰσθάνεταί . ζητεῖ οὖν διὰ τί μὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως , καὶ πῶς τὸ ὅμοιον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου πάσχει , ὑπὸ τοῦ ἔξωθεν ἀέρος ὁ ἀήρ καὶ ὑπὸ τοῦ ὑγροῦ τὸ ὑγρόν . ἢ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὅμοιος ὁ λόγος. ἐφ' ἐκάστη γὰρ τὸ αἰσθητήριον τοιοῦτον ὁποῖον καὶ τὸ ἔξω ταῖς τῶν αἰσθητῶν ἐνεργείαις ὑποκείμενον, διαφανὲς μέν ἐπὶ τῆς ὄψεως, διηχὲς δὲ ἐπὶ τῆς ἀκοῆς· οὐ γὰρ καθὼ ἀήρ ἀλλὰ καθὼ διηχὲς δέχεται τὸν ψόφον· δίοσμον δὲ ἐπὶ τῆς ὀσφρήσεως· διὸ ἀνταῦθα ἢ ὑγρὸν ἢ ἀήρ [ἢ] τὸ μεταξύ· ὑγρὸν δὲ ἐπὶ τῆς γεύσεως, καὶ ἐπὶ τῆς ἀφῆς τὸ δυνάμενον τὰς ἀπτικὰς δέχεσθαι ποιότητας.

Theoph. 16

καὶ οὐ τὸ ὅμοιον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου πάσχει, ἀλλὰ τὸ δυνάμει ὑπὸ τοῦ ἐνεργείᾳ· οὐ μὴν ὡς ὁ ἀήρ ὑπὸ τοῦ ἀέρος, ἀλλ' ὡς δυνάμει διηχὲς ὑπὸ τοῦ ἐνεργείᾳ διηχητικοῦ. Διὰ τί οὖν ὑγρὸν ἐπὶ τῆς ὄψεως ἀλλὰ μὴ κοινὸν ὕδατος καὶ ἀέρος, ἐπειδὴ κοινὸν ἀμφοῖν τὸ διαφανές; καὶ διὰ τί μὴ καὶ ἐπὶ ἀκοῆς τὸ κοινόν, εἴ γε καὶ ἐν ὕδατι τὸ διηχές; ὁμοία δὲ καὶ ἐπὶ ὀσφρήσεως ἡ ἀπορία. ἢ ἀρκεῖ καὶ θάτερον. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἔξω οὐ μίξεως δεῖ, ἀλλ' εἴτε ὕδωρ εἴτε ἀήρ εἴη τὸ μεταξύ, γίνεται ἢ ὄρασις. διὰ τί οὖν ὕδατος ἡ κόρη; ἐπειδὴ εὐφυλακτότερον καὶ εὐπιλητότερον ἀέρος ὕδωρ. διὰ τί δὲ ἡ ἀκοὴ ἀέρος; ἐπειδὴ εὐκίνητοτερον ὁ ἀήρ, συντελεῖ δὲ ἡ κίνησις πρὸς τὴν τοῦ ψόφου αἴσθησιν. ἀλλ' εἰ ἄνευ τῆς ἀναπνοῆς δυνατόν ὀσφραίνεσθαι , τί κωλύει , φησί, καὶ ἀκούειν ἄνευ τοῦ ἀέρος ; ἐπειδὴ οὐ δυνατόν ἄνευ τῆς τοῦ ἐν τοῖς ὠσὶν ἀέρος πληγῆς γενέσθαι ψόφον· τὸ γὰρ τῆς ἀκοῆς αἰσθητήριον ἀήρ· τῆς δὲ ὀσφρήσεως οὐ τὸ τῆς ἀναπνοῆς εἰσφερόμενον πνεῦμα, ἀλλὰ χρήσιμον τοῦτο ἐπὶ τοῦ διανοίγειν τοὺς ὀσφραντικούς πόρους οἷς εἰσὶν ἐπικεκαλυμμένοι· οἷς δὲ μή, τούτοις καὶ ἄνευ τοῦ ἀναπνεῖν ἢ ὀσφρησις. Ὁ δὲ ψόφος ἄρα πάντως πρὸς στερεόν , φησὶν, ἢ καὶ στερεοῦ χωρὶς ὡς ὁ τῶν ἀνέμων ; ἀλλὰ καὶ οὗτοι τῇ γῇ

προσπίπτοντες ψοφοῦσιν, καὶ αἱ βρονταὶ δὲ ὡς πρὸς στερεὸν τὸ νέφος τοῦ πνεύματος προσρηγνυμένον. ἀλλ' εἰ ὁ ἀὴρ συμφυῆς, τὸ δὲ ἀκούειν, ὅταν ὑπὸ τῆς πληγῆς ὁ ἕξω συνάψῃ, κινούμενος δὴ καὶ οὗτος αἰεὶ καὶ ἡχώων, ἡ κίνησις ἂν τὴν κίνησιν αἰσθάνοιτο καὶ οὐχ ὁ ψόφος τὸν ψόφον· καίτοι γε κωλύοι ἂν τὸ ἐνυπάρχον ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις.

Theoph. 17

ἢ οὐκ αἰσθητὸς ὁ ἐντὸς ἡχος ἀπλῶς. οὐκ αἰσθανόμεθα γοῦν ἡχοῦντος ἂν μὴ τὰ ὦτα ἐμφράζωμεν. ἀλλὰ καὶ ἡ κίνησις αὐτοῦ ζωτικὴ καὶ οὐχ οἷα ἡ τοῦ πληττομένου. ὅταν δὲ ὑπὸ τοῦ πληγέντος πάθῃ καὶ τὸ τοῦ ψόφου ἀναδέξῃται εἶδος, τότε ἡ ἐνέργεια ἀκοή. οὐκ ἄρα παραποδίζει ὁ πρότερος ἡχος ἐπειδὴ μὴ αἰσθητός, ἡ δὲ κίνησις ζωτικὴ οὕσα καὶ συνεργεῖ πρὸς τὴν αἴσθησιν τοῦ πληγέντος. Ἄλλ' εἰ ὁ ψόφος ἕξωθεν διικνεῖται μέχρι τῆς ἀκοῆς, πῶς ἀποφαίνεται μηδεμίαν γίνεσθαι αἴσθησιν ἀψαμένου τοῦ αἰσθητοῦ; ἐπεὶ καὶ ἐπὶ τῆς ὁσφρήσεως τῇ ἀναπνοῇ τὴν ὁσμὴν ἔλκομεν ἕως ἂν προσέσῃ δηλονότι τῷ κυρίῳ. ἢ τὸ αἰσθητὸν ὅπου καὶ ἡ πληγὴ καὶ ὅπου τὸ εὐῶδες ἄρωμα ὡς καὶ ὅπου τὸ χρώμα· ἀδὴ οὐχ οἷόν τε αὐτὰ προσπελάζειν τοῖς αἰσθητηρίοις εἰ μέλλοι γίνεσθαι αἴσθησις. τὸ δὲ ἀπ' αὐτῶν τῷ μεταξὺ ἐγγινόμενον εἶδος τῆς ἐνεργείας παρεῖναι δεῖ καὶ τῷ αἰσθητηρίῳ. οὐ γὰρ δὴ, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἐπιφέρει, μηδενὸς ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ διικνουμένου κινεῖτο ἂν τις αἴσθησις. καὶ γὰρ τὸ χρώμα διὰ τοῦ διαφανοῦς κινεῖ τὴν ὄψιν ποιοῦντός τι καὶ τοῦ μεταξὺ καὶ συνεργοῦντος καὶ αὐτοῦ κινηθέντος πῶς ὑπὸ τοῦ ὁρατοῦ—καὶ ὅπως, ἤδη κατὰ δύναμιν διήρθρωται—καὶ οὐ τοῦ μεταξὺ ἀλλὰ τοῦ ποιοῦντος ἡ αἴσθησις. οὐ γὰρ ταῦτὸν ποίησις καὶ ποιοῦν, οὐδὲ ἐνέργεια καὶ ἐνεργοῦν. ποιεῖ δὲ τὸ ποιοῦν κατὰ τὴν ποίησιν, καὶ τὸ πάσχον ὑπὸ τοῦ ποιοῦντος μὲν πάσχει, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀπ' αὐτοῦ ποίησιν, ἀλλ' οὐχ ὑπὸ τῆς ποιήσεως. καὶ αἰσθανόμεθα οὖν οὐ τῆς ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ ἐνεργείας, ἀλλὰ τοῦ αἰσθητοῦ μὲν κατὰ δὲ τὴν ἀπ' αὐτοῦ ἐνέργειαν. διὸ οὐ τοῦ μεταξὺ ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐν τῷ μεταξὺ ἐκπεμπόμενον ἐνεργείας εἶδος τοῦ ἐκπέμποντος. Εἰπόντι δὲ τῷ Ἀριστοτέλει ὡς αἱ διαφοραὶ τῶν ψόφων, οἷον ὀξύς καὶ βαρύς, ἐν τῷ κατ' ἐνέργειαν ψόφῳ δηλοῦνται, καὶ ἐπαγαγόντι, ὥσπερ γὰρ ἄνευ φωτὸς οὐχ ὁράται τὰ χρώματα, οὕτως οὐδὲ ἄνευ ψόφου τὸ ὀξύ καὶ βαρύν, ἐπισημαίνεται ὡς ὁμοίως ἔχειν λέγοντι φῶς πρὸς χρώματα καὶ ψόφον πρὸς ὀξύ καὶ βαρύν [ἀντιλέγειν ἔστιν]. οὐ γὰρ τὸ φῶς ἀλλὰ τὸ χρώμα ὁμοίως πρὸς λευκὸν καὶ μέλαν. ἢ ὡς μὲν γένος τὸ χρώμα ἀναλογεῖ τῷ ψόφῳ ἀλλ' οὐ τὸ φῶς. ἐπεὶ δὲ τὰ χρώματα οὐκ ἄνευ φωτὸς ὁράται, ὡς οὐδὲ τὸ ὀξύ καὶ βαρύν ἄνευ ψόφου, ταύτη κατὰ τὸ ὁρᾶσθαι μόνον γέγονεν ἡ παραβολή. Ἀλλὰ διὰ τί τὸ αἰσθητήριον τοῦ γευστοῦ ἀξιοῖ ὁ Ἀριστοτέλης μῆτε ὑγρὸν εἶναι μῆτε ἀδύνατον ὑγραίνεσθαι, ἐπειδὴ φησιν ὑγρὸν τὸ γευστόν; ἢ οὐχ ὡς ὑγρόν, φαίη ἂν τις, ἀλλ' ὡς ἔγχυμον ὑγρὸν τῇ γεύσει ἔστιν αἰσθητόν.

Theoph. 18

ἔδει οὖν μὴ ἔγχυμον εἶναι τὸ αἰσθητήριον μόνον. ἢ ἐπειδὴ ἀπτικῶς καὶ ἡ γεῦσις ἀντιλαμβάνεται τοῦ οἰκείου αἰσθητοῦ, πάσχειν αὐτὴν καὶ ὡς ὑπὸ ἀπτοῦ ἀνάγκη. ὥστε καὶ ὡς ὑπὸ ὑγροῦ· διὸ οὐ χρὴ οἰκεία προκατελιθῆναι ὑγρότητι τὸ αἰσθητήριον. Βούλεται δὲ ὁ Ἀριστοτέλης, ὃ καὶ ὁ Θεόφραστος ἔπεται, μὴ τὴν γλῶτταν εἶναι τὸ ὄντως αἰσθητήριον τῆς γεύσεως, μηδὲ τὴν σάρκα τῆς ἀφῆς, ἀλλὰ ἀναλογεῖν ταῦτα τοῖς μεταξὺ γινομένοις ἐπὶ ὄψεως καὶ ἀκοῆς. καὶ γὰρ ἐπὶ ἀφῆς καὶ γεύσεως δεῖ μὲν εἶναι τὸ μεταξὺ, εἴ γε μηδέποτε αὐτῷ προσπίπτον τῷ αἰσθητηρίῳ τὸ αἰσθητὸν κινεῖ τὴν αἴσθησιν, οὐκ ἕξωθεν δὲ ἐπ' αὐτῶν τὸ μεταξὺ· καὶ γὰρ ὅταν ἦ τι μεταξὺ, οὐ διὰ τούτου ἡ γεῦσις ἢ ἡ ἀφή, ἀλλὰ σὺν τούτῳ· οἷον εἰ μέση εἴη ἡ ἀσπίς, οὐ διὰ τῆς ἀσπίδος ὁ λίθος πλήττει, ὡς τὸ χρώμα ὁράται διὰ τοῦ ἀέρος, ἀλλὰ σὺν τῇ ἀσπίδι καὶ τὴν χεῖρα, ὡς ἄμφω ἅμα πληγῆναι. ἐπεὶ οὖν οὐκ ἕξωθεν, ἐπὶ τῆς ἀφῆς καὶ γεύσεως τὸ δι' οὗ ἐν ἡμῖν ἔσται. τοῦτο δὲ πῇ μὲν ἡ σὰρξ πῇ δὲ ἡ γλῶττα. ὅτι μὲν οὖν πάσχει καὶ ἡ σὰρξ ἐναργές· δηλὸν δὲ ὡς οὐχὶ τοῖς ἀψύχοις ὁμοίως· οὐκοῦν ζωτικῶς, καὶ ἐπειδὴ αἰσθητικὴ ἡ ζωὴ τῆς σαρκός, καὶ αἰσθητικῶς, διὰ τί οὖν, εἰ μὴ καὶ ἐν αὐτῇ τὸ κρῖνον; εἰ γὰρ καὶ ἄλλο τι μᾶλλον καὶ ἀκριβέστερον εἴη ἀφῆς αἰσθητήριον, οἷον τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ ἡ σὰρξ αἰσθητικὴ καὶ ἔστω

μὲν ἀναλογοῦσα τῷ ἀέρι ἐπὶ τῆς ὄψεως μεταξὺ τοῦ κυριωτέρου αἰσθητηρίου· τῷ δὲ μὴ
 <κομίζεσθαι> ἔξωθεν ἀλλὰ συμπεφυκυῖα ἡμῖν εἶναι [μὴ νομίζεσθαι], ταύτη οὐκ ἀναίσθητος.
 διὰ τί οὖν, εἰ ἡ σὰρξ αἰσθητική, ἄλλο τι δεῖ αἰσθητήριον ἀπτικὸν προϋποτίθεσθαι; ἐπειδὴ,
 φαίην ἄν, σφοδρότερον πάσχουσα ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ ἀμέσως αὐτῇ προσπίπτοντος ἐκκρούει τῇ
 σφοδρότητι τοῦ πάθους τὴν αἰσθητικὴν ἐνέργειαν. διὸ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἀξιοῖ εἶναι τι καὶ ἐπὶ
 τῆς ἀφῆς τε καὶ γεύσεως τὸ μεταξύ. τοῦτο δὲ συμφυὲς τιθέμενος τοῖς ζῴοις ζωτικὸν δηλαδὴ
 καὶ αἰσθητικὸν καὶ αὐτὸς οἶδε τὸ μεταξύ ἐπὶ τούτων. Ἀξιοῦται δὲ κάκεῖνο ὀρθῶς, τὸ δεῖν τὸ
 αἰσθητήριον ἐν μεσότητι ὑπάρχειν τῆς ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ἐναντιώσεως οὐ κατὰ μῖξιν τῶν
 ἄκρων, ἥδη γὰρ ἂν εἴη πεπονθός, ἀλλ' ὥς τὸ ἀπαθὲς καὶ δεκτικὸν τῶν παθῶν—ἐπεὶ τὸ ἐκ τῶν
 ἄκρων οὐκ ἔσται τῶν μέσων κριτικόν· ἀπαθὲς γὰρ ὑπὸ τοῦ ὁμοίου τὸ ὅμοιον—καὶ ὅτι σῶμα μὲν
 καὶ μέγεθος τὸ αἰσθητήριον, οὐ μὴν ἢ μέγεθος αἰσθητικόν, ἀλλὰ κατὰ λόγον καὶ δύναμιν.

Theoph. 19

ἐν λόγῳ γὰρ τινι πρὸς τὰ αἰσθητὰ τὸ αἰσθητήριον καὶ ζωῆς εἶδει κριτικῶ τῶν σωμάτων
 χαρακτηριζόμενον. ἀλλ', ἐπεὶ πάθη ἢ διαφοραὶ σωμάτων εἰσὶ πάντα τὰ αἰσθητὰ—ποιότητες γὰρ
 καὶ ποσότητες· οἷς δέ ἐστι γνωστὸν ἅπαν ἐν τούτοις καὶ ἔστι—δόξειεν ἂν <ἐν τοῖς πάθεσι
 καὶ> ταῖς διαφοραῖς εἶναι πᾶν σῶμα. ἢ οὐ μόνη τῇ αἰσθήσει ἀλλὰ καὶ τῷ δοξαστικῷ λόγῳ
 γνωστὸν τὸ σῶμα. δόξη γὰρ μετ' αἰσθήσεως γνωστὸν κατὰ τὸν Πλάτωνα, καὶ τῆς οὐσίας τῆς
 σωματικῆς ἡ δόξα ἐστὶν ἀντιληπτική. Τοῦ δὲ Ἀριστοτέλους τὸ μὴ εἶναι πλείους αἰσθήσεις
 πιστουμένου διὰ τε τοῦ πάντα ἡμῖν αἰσθητὰ εἶναι, τὰ ἀπτὰ μὲν τῇ ἀφῇ, τὰ δὲ διὰ τῶν μεταξύ τῷ
 ἔχειν ταῦτα δι' ὧν τὸ μεταξύ γινώσκεται· γινώσκεται μὲν γὰρ τοῦτο διὰ μόνων δύο τῶν ἀπλῶν,
 ἄερος τε καὶ ὕδατος, ἐκ δύο δὲ μόνων ἀπλῶν τούτων καὶ τὰ αἰσθητήρια ἡμῖν· τὸ γὰρ πῦρ ἢ
 οὐδενὸς ἢ κοινὸν πάντων, οὐδὲ ἡ γῆ, ἀλλ' εἴπερ, τῇ ἀφῇ πως μέμικται—βουλομένου δέ, εἰ μὲν
 δι' ἐνὸς αἰσθητηρίου πλείω αἰσθητὰ, τὸν ἔχοντα τοῦτο ἀρκεῖν πρὸς τὰ πλείω· εἰ δὲ διὰ
 πλειόνων τὸ αὐτό, καὶ τὸν τὸ ἕτερον ἔχοντα ἀμφοῖν αἰσθητικὸν ὑπάρχειν· ζητεῖ ὁ Θεόφραστος
 πρῶτον μέν ν, πόθεν ν, ὡς διὰ μόνων ἄερος καὶ ὕδατος. μή ποτε γὰρ ἡμῖν διὰ μόνων τούτων ν,
 ἐπειδὴ καὶ τὰ αἰσθητήρια ἡμῖν ἐκ τούτων ν, ἢ μὲν ὄψις ὕδατος ἢ δὲ ἀκοὴ ἄερος θατέρου δὲ
 τούτων ἢ ὄσφρησις. δεύτερον δ' εἰ, εἰ διὰ τοῦ αὐτοῦ πλείω, οὐ πάντως ὁ τοῦτο ἔχων καὶ τὰ
 πλείω εἴσεται, οἷον εἰ δ' ἰ' ἄερος καὶ τὰ ὄσφραντὰ καὶ τὰ ἀκουστικά, οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἄμφω· οὐ
 γὰρ ὅσα ὄσφραίνεται ταῦτα καὶ ἀκούει· οὐδὲ γὰρ [ὦς] ὁ ἀὴρ ἀπλῶς ὄσφραντικός ἢ
 ἀκουστικός (ὁ γοῦν ἐν τῷ φάρυγγι οὐδέτερον) ἀλλὰ κατὰ λόγο ν, καὶ δεῖ πρὸς ἑκάτερον
 ἔχειν λόγο ν, καὶ ὁ μὴ ἔχων οὐκ αἰσθήσεται ἀμφοῖν. Ἔτι ἐπισκῆπτει, μή ποτε οὐδὲ ἐκεῖνο
 ἀληθές, τὸ [γὰρ] ἐξ ἀμίκτων ἀπλῶς εἶναι τὰ αἰσθητήρια, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν· τὸ γοῦν
 θερμὸν κοινὸν εἶναι φαμεν, ἐπὶ τινων δὲ καὶ τὸ ὑγρὸν· ἐπεὶ καὶ τὸ ἀμιγέστατον ἔσται
 αἰσθητικώτατον, ὥστε καὶ τὸ χωριζόμενον τοῦ ζώου ἔσται αἰσθητικόν ν.

Theoph. 20

ἔτι εἰ ὁ λόγος αἴτιος τῆς αἰσθήσεως—καὶ γὰρ φθείρεται τῷ διαλύεσθαι τὸν λόγο ν, ὁ δὲ λόγος
 ἐν τῇ τῶν πλειόνων μίξει—ἐκ πλειόνων ἂν εἴη τῶν αἰσθητηρίων ἕκαστον ν. διὰ τί δὲ ἐκ δύο
 μόνων αἰσθήσεται; τὸ γὰρ ζῆν ἐν τῷ θερμῷ μᾶλλον ν, ἢ δὲ αἰσθησις τοῦ ζῆν. Ἐξ ἀρχῆς
 τοίνυν πρὸς τὰς ζητήσεις ἐροῦμεν, ἐν δύο μὲν μόνοις εἶναι τὰ μεταξύ οὐ κατὰ τὸ φαινόμενον
 ἀλλὰ κατὰ τὸ φυσικὸν εὐλογον. τῶν γὰρ ἀπλῶν ἢ μὲν γῆ διὰ τὸ στερεὸν καὶ ἀντίτυπον οὐκ
 εὐπαθὲς οὐδὲ δεκτικὴ τῶν ἀλλοτρίων ὄρων· τὸ δὲ πῦρ ἐτέρως διὰ τὸ δραστήριον καὶ αὐτὸ
 εἰδοποιόν· ὁ μὲντοι ἀὴρ καὶ τὸ ὕδωρ διὰ τὸ εὐόριστον εὐπαράδεκτα καὶ εὐπαθῆ καὶ οἷον
 εἰδοποιούμενα ῥαδίως ἀκολουθῶς ἄρα καὶ τὰ αἰσθητήρια ἡμῖν ἐκ τούτων. πῶς οὖν καὶ πύριον
 καὶ ἡλιοειδὲς παρὰ τοῖς Πυθαγορείοις τὸ ὀπτικὸν λέγεται αἰσθητήριον; ὡς φωτός, φῆσω,
 δεκτικὸν διὰ τε τοὺς λεπτοὺς καὶ διαυγεστάτους καὶ καθαρωτάτους ὑμένας καὶ διὰ τὰ ἐν αὐτοῖς
 περιεχόμενα διαφανέστατα ὑγρά· τὸ γὰρ φῶς πύριον εἶδος, οὐχ ὡς σῶμα ἀλλ' ὡς ὑπὸ πυρὸς
 μετεχόμενον. διὰ μὲν οὖν τὸ εὐόριστον ἐν δύο μόνοις τὸ μεταξύ. εἰ δὲ διὰ τοῦ αὐτοῦ πλείω, τὸ

τοῦτο ἔχον καὶ τὰ πλείω εἴσεται ἐν τοῖς μὴ πεπηρωμένοις μὴδ' ἀτελέσι ζώοις. καλῶς μὲν γὰρ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου ἀξιούται ὅτι διὰ τοῦ αὐτοῦ τὰ πλείω γινώσκεται κατὰ λόγους καὶ κατὰ διαφόρους πρὸς τὰ πλείω λόγους. τὸ δὲ τέλειον τῷ ὄντι ἅπαντας ἔχειν τοὺς λόγους ἀναγκαῖον, εἰ τέλειον εἶναι μέλλοι. τέλειον δὲ δηλαδὴ τὸ καὶ τῶν ἐξηρημένων τῆς αἰσθήσεως μετέχον δυνάμεων, ὡς ἄνθρωπος ὃ γε καὶ νοῦ μετεilahώς. τὰ δὲ ὁσφραίνόμενα μὲν μὴ ἀκούοντα δὲ ἀτελῆ. εἰ δὲ καὶ τὸ θερμὸν πᾶσι κοινὸν καὶ τὸ ὑγρὸν ἐνίοις, οὐ διὰ τοῦτο μικτὰ ἔσται τὰ αἰσθητήρια. οὐδὲ <γὰρ> ὁ ἔξω ἀήρ ἢ τὸ ὕδωρ μικτὰ ἐν τῇ τοῦ θερμοῦ μεταλήψει γίνεται· ἔως γὰρ ἂν μὴ οὐσιώδως μεταβάλλῃ μένει τὰ ἀπλᾶ· εἰ δὲ καὶ μικτὰ, ἀλλὰ τὸ ἐπικρατοῦν ὅμως κατὰ μόνον τὰ δύο· καὶ εἰ ἀπλᾶ δέ, οὐκ ἔσται τὸ χωριζόμενον αἰσθητικόν· ἐπειδὴ οὐχ ὡς ἀπλᾶ, ὡς δὲ τοιαῦτα ζωῇ χαρακτηριζόμενα ἢν αἰσθητικά, ἥς στερόμενα εἰκότως ἀναίσθητα—εἰ μὴ ἄρα πλατωνικώτερον καὶ τὰ ὄντως ἀπλᾶ μάλιστα αἰσθητικώτατα, ὄντως δὲ ἀπλᾶ τὰ ἐν ταῖς οἰκείαις μένοντα ὁλόγησι.

Theoph. 21

Πῶς οὖν ὁ λόγος τῆς αἰσθήσεως αἴτιος ; ὁ γὰρ λόγος ἐν τῇ τῶν πλειόνων μίξει καὶ ἐν τῇ πρὸς ἄλληλα αὐτῶν σχέσει. ἢ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐπιλύεται, οὐκ ἐν τῇ τῶν στοιχείων ἀλλὰ ἐν τῇ τοῦ αἰσθητηρίου πρὸς τὰ αἰσθητὰ σχέσει ἀφορίζων τὸν λόγο ν. κάλλιον δὲ οἶμαι μὴ ἐν σχέσει προηγουμένως τὸν αἰσθητικὸν θεωρεῖν λόγον, ἀλλ' ἐν οὐσίᾳ ζωτικῇ, κριτικῇ τῶν αἰσθητῶν· καὶ τὴν διάλυσιν τοῦ λόγου τῇ ἀνεπιτηδεϊότητι τοῦ δεχομένου αὐτὸν ὀργάνου ὑποτίθεσθαι· ἀνεπιτηδεῖον δὲ τίθεσθαι καὶ τῇ ἀσυμμέτρῳ τοῦ αἰσθητοῦ προσβολῇ διαλυοῦσθαι τὴν δεκτικὴν τοῦ λόγου ἐν αὐτῷ ἐπιτηδεϊότητα. εἰ δὲ καὶ ἡ αἴσθησις τοῦ ζῆν, τὸ δὲ ζῆν ἐν τῷ θερμῷ μᾶλλον, ἔσται καὶ τὸ θερμὸν ἐν τοῖς ἐν ἡμῖν ἀπλοῖς κατὰ τὴν τῆς ζωῆς μετάληψιν ἐπικτήτως· εἰ δὲ καὶ μικτὰ, ἀλλ' ἡ ἐπικράτεια, ὡς εἴρηται, κατὰ μόνον τὰ δύο. Πάλιν ὁ Ἀριστοτέλης δεικνύς μὴ εἶναι τῶν κοινῶν ἰδίαν αἴσθησιν τῇ κινήσει φησὶν ἡμᾶς αἰσθάνεσθαι τῶν κοινῶν (καὶ διὰ τοῦτο πλείοσιν αἰσθήσεσι γνωρίζειν) οἷον μεγέθους καὶ ὄψις καὶ ἀφῆ. ἄτοπον δὲ ὁ Θεόφραστος φησὶν εἰ τὴν μορφήν τῇ κινήσει, μὴ διορισθέντος, οἶμαι *** δεῖ οὖν οὐχ οὕτω τῇ κινήσει λέγεσθαι γνωριστικούς ἡμᾶς εἶναι τῶν κοινῶν, ὡς προηγουμένως μὲν τῆς κινήσεως, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ ἢ δευτέρως τῶν ἄλλων, ἀλλ' ὁμοίως μὲν πάντων τῶν κοινῶν, πάντως δὲ ἐπὶ πάντων τῇ κινήσει, τουτέστι τῷ ἀλλοιοῦσθαι, συναισθάνεσθαι. εἰ δὲ κινεῖται ὑπὸ τοῦ μεγέθους ἡ ὄψις, οὐ κατὰ συμβεβηκὸς αὐτοῦ αἰσθάνεται ὡς τοῦ γλυκέος· οὐ γὰρ πάσχει οὐδὲ ἀλλοιοῦται ἡ ὄψις ὑπὸ τοῦ γλυκέος. εἰ δὲ καὶ τὸ μέγεθος ἰδίαν τινὰ εἶχεν αἴσθησιν, κατὰ συμβεβηκὸς ἂν ταῖς ἄλλαις ἢν αἰσθητὸν ὡς τὸ γλυκύ. νῦν δὲ οὐχ οὕτως ἀλλὰ τῷ κινεῖν. οὐκ ἄρα ἔστι τις μεγέθους ἰδία ὡς αἴσθησις· ὁμοίως δὲ οὐδὲ τῶν ἄλλων ὅσα κοινά. καὶ ἡ μορφή δὲ κινεῖ, καὶ ἥττον διαφαίνεται τὸ ὑπ' αὐτῆς πάθος, ἀλλὰ μᾶλλον ἡ ἐνέργεια τῆς αἰσθήσεως διὰ τὸ εἰδικώτερον τῆς μορφῆς ἐνεργητικώτερον καὶ στασιμώτερον κινούσης τὴν αἴσθησιν. Ἐφ' οἷς ὅπως αἰσθανόμεθα ὅτι αἰσθανόμεθα α, κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ Ἀριστοτέλει διατίθησι τὸν λόγον, τὴν κοινήν αἴσθησιν βουλόμενος εἶναι τὴν ἐπικρίνουσαν, τὴν καὶ τῆς ἐνεργείας συναισθανομένην ἐκάστης καὶ τῆς ἀργίας· τῆς γὰρ αὐτῆς τάναντί α.

Theoph. 22

ἡ δὲ κοινὴ αἴσθησις οὔτε ἡ αὐτὴ ταῖς κατὰ μέρος οὔτε πάντῃ ἑτέρα. κατὰ γὰρ τὴν πασῶν συναίρεσιν καὶ τὴν εἰς ἑν ἀμέριστον ἀποκορύφωσιν· διὸ καὶ ἐκάστη πως συναισθήσεται ὅτι αἰσθάνεται, οὐχ ἥ μεμέρισται ἀλλ' ἥ συνῆπται τῇ μιᾷ. ἥδη γὰρ χωριστῆς ἐστὶν ἀπὸ σωμάτων δυνάμεως εἰς ἑαυτὴν ἐπιστρέφεσθαι καὶ ἑαυτὴν γνωρίζειν, σωματοειδεστέρα δὲ μᾶλλον ἐκάστη καθὼ μεμέρισται, ἐπὶ δὲ τὸ χωρὶς ἄνεισι μᾶλλον κατὰ τὴν πρὸς τὰς ἄλλας ἀμέριστον ἔνωσιν. καὶ γὰρ αὕτη ἡ ἀμέριστος ἔνωσις τοῖς χωρὶς τῶν σωμάτων προσήκει εἶδεσιν. εἰ δέ, ὡς αὐτὸς καλῶς ἀξιοῖ, τῆς αὐτῆς τάναντία κρίνει ν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἀργία ν, ἔξει μὲν καὶ ἐκάστη τὸ χωριστόν πως ἀπὸ τῶν οἰκείων ὀργάνων—οὐ γὰρ ἂν ὅτι σκότος ἢ σθάνετο ἡ ὄψις τῷ μὴ πάσχειν τὸ αἰσθητήριον· ἐνεργεῖν γὰρ ἔοικε καὶ μὴ πάσχοντος—μειζόνως δὲ ἡ κοινὴ καὶ τὰς

αὐτῶν τῶν αἰσθήσεων κρίνουσα ἀργίας. Διὸ καὶ ἡ κοινὴ ἀλλ' οὐχ ἐκάστη ἐαυτῆς συναισθήσεται καὶ τῆς οἰκείας ἐνεργείας. εἰ μὲν γὰρ τῆς ἐνεργείας, καὶ τῆς ἀργίας· εἰ δὲ τῆς ἀργίας, ἅμα τε ἂν ἀργοίῃ καὶ ἐνεργοίῃ ὡς συναισθανομένη. οὐκοῦν ἀργεῖ μὲν ὡς μεριστὴ καὶ καθ' ἐαυτήν, ἐνεργεῖ δὲ καὶ καθὸ ἐξήρηται τῆς ἰδίας ἐνεργείας τε καὶ ἀργίας. ὥστε κατὰ τὴν κοινήν, καθ' ἣν καὶ ἐκάστη, οὐχ ὡς ἐκάστη οὐδὲ ὡς διηρημέναι, ἀλλ' ὡς ἡνωμέναι κατὰ τὴν μίαν πασῶν ἔνωσιν, ἥς καὶ τὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων αἰσθητὰ κρίνουν ἔργον ἐν ταύτῳ καὶ ἀδιαίρετως κατὰ τοὺς διαφόρους ἐνεργούσης λόγους. διὸ καὶ ἀριθμῶ μὲν ἐν τῷ κρίνον καὶ ἀδιαίρετο ν , τῷ δὲ εἶναι διαίρετο ν , ἥ κατὰ διαφόρους ἐνεργεῖ λόγους. Ἡ δὲ φωνὴ συμφωνία εἴρηται παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει, ἐπειδὴ κατ' ἐνέργειάν ἐστιν αἰσθητὴ ὅταν ἀκούηται· ἀκούεται δὲ ὅταν ἐν γένωνται ἡ φωνὴ καὶ ἡ ἀκοὴ συμφωνήσασαι καὶ συναρμοσθεῖσαι ἀλλήλαις· ἡ γὰρ ὑπερβολὴ τοῦ αἰσθητοῦ λύει ἢ φθείρει τὴν αἰσθητικὴν ἐνέργειαν· ἐν συμμετρίᾳ δὲ ἡ αἴσθησις, καὶ ἡδέα φαιμέν τὰ κατὰ τὴν συμμετρίαν. ἄρα οὖν ὅταν μὴ ἐνεργῇ ἡ αἴσθησις, οὐκ ἐν συμμετρίᾳ καθ' ἐαυτήν; ἢ ἐπειδὴ οὐκ ἐνεργεῖ καθ' ἐαυτήν ἀλλ' ἐν τῇ πρὸς τὰ ἔξω ἀποτάσει καὶ τῇ πρὸς τὰ αἰσθητὰ σχέσει, δηλὸν ὡς οὐδὲ τὴν ἐνεργητικὴν ἔξει συμμετρίαν καθ' ἐαυτήν, τὴν μέντοι κατὰ δύναμιν ἔξει συμμετρίαν. προϋπάρχει γὰρ ἡ δύναμις καὶ καθ' ἐαυτήν θεωρεῖται. ἀλλ' ἐπὶ τὰ ἐξῆς ἴωμεν, ἀπ' ἄλλης ἡμῖν ἀρχῆς τὰ λοιπὰ τοῦ πέμπτου βιβλίου ἐπεξεργαζόμενοι.

ΠΡΙΣΚΙΑΝΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΛΥΔΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΥ ΠΕΡΙ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ Ἡ φαντασία, περὶ ἧς ἐξῆς ἀκολουθῶς τῷ Ἀριστοτέλει ἐπεξεργάζεται, ὅτι μὲν ἑτέρα αὕτη δύναμις παρὰ τὴν αἴσθησιν ἐκ τῶν ἐκείνου ληπτέον· καὶ ὡς διαφέρει καὶ δόξης καὶ πάσης λογικῆς ὑπολήψεως· καὶ ὡς, καθάπερ αἴσθησις ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν κινεῖται εἰδῶν ζωτικῶς ἐγειρομένη καὶ κατὰ τὴν τῶν οἰκείων λόγων προβολὴν περὶ αὐτὰ ἐνεργοῦσα, οὕτω καὶ ἡ φαντασία ὑπὸ τῶν αἰσθητικῶν εἰδῶν κινεῖται, τούτοις ὡς ὑποκειμένοις προσεχῶς χρωμένη καὶ περὶ αὐτὰ ἐνεργοῦσα.

Theoph. 23. διὸ καὶ αὕτη σωματοειδὴς ζωὴ καὶ οὐκ ἄνευ τῶν σωματικῶν ἐνεργοῦσα ὀργάνων, ἐπειδὴ καὶ τὰ αἰσθητικὰ εἶδη ὑφ' ὧν κινεῖται ἐκ τῶν ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις τελεοῦται ἐμφάσεων. προσθετόν δὲ καὶ τὰ Ἰαμβλίχεια, ὡς πάσαις ταῖς δυνάμεσι τῆς ψυχῆς παραπέφυκεν ἡ φαντασία καὶ πάσας ἀποτυποῦται καὶ ἐκμάττεται τὰς τῶν εἰδῶν ὁμοιότητας καὶ ταῖς τῶν ἐτέρων δυνάμεσιν ἐμφάσεις εἰς τὰς ἐτέρας διαπέμπει, τὰς μὲν ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως εἰς δόξαν ἀνεγείρουσα, τὰς δὲ ἀπὸ νοῦ δευτέρας τῇ δόξῃ προτείνουσα, ἐν ἐαυτῇ δὲ ἀπὸ τῶν ὅλων τὰ φαντάσματα παραδεχομένη· καὶ ὡς ἰδίως κατὰ τὴν ἀφομοίωσιν χαρακτηρίζεται ἐν τε τῷ ποιεῖν καὶ ἐν τῷ δέχεσθαι τὰ προσεοικότα ἢ τοῖς νοεροῖς ἢ τοῖς γενεσιουργοῖς ἢ τοῖς μέσοις ἐνεργήμασιν, ἀποτυπουμένη τε τὰς πάσας τῆς ψυχῆς ἐνεργείας καὶ συναρμόζουσα τὰς ἐκτὸς πρὸς τὰς εἶσω καὶ ἐπιτιθεῖσα ταῖς περὶ τὸ σῶμα κατατεινομέναις ζωαῖς τὰς ἀπὸ τοῦ νοῦ κατιούσας ἐμφάσεις. καθ' ἐαυτήν ἄρα ἡ φαντασία δύναμις οὔσα τοῦ ἀφομοιοῦν αὐτὰ πρὸς ἐαυτήν ἐντεῦθεν καὶ ταῖς ἄλλαις συνάπτεται δυνάμεσι, προκατάρχουσα αὐτῶν ταῖς ἐνεργείαις, οὐκ οὔσα πάθος οὐδὲ κίνησις ἀλλ' ἀμέριστος καὶ ὠρισμένη ἐνέργεια, καὶ οὐ κατὰ παραδοχὴν ἔξωθεν ὡς ὁ κηρὸς διαπλαττομένη ἀλλ' ἐνδοθεν καὶ κατὰ <τὴν> λόγων τῶν ἀφομοιωτικῶν προβολὴν εἰς τὴν τῶν φαντασμάτων ἐγειρομένη ἐπίκρισιν.

Theoph. 24. Ἀλλ' εἰ καὶ τὰς ἄλλας ἀποτυποῦται ζωὰς κατὰ τὸν Ἰάμβλιχον καὶ αὐτὰς τὰς λογικάς τε καὶ νοεράς ἐνεργείας, πῶς ἔτι ἀληθὲς τὸ Ἀριστοτελικόν, τὸ ὑπὸ τῶν αἰσθητικῶν εἰδῶν κινεῖσθαι τὴν φαντασίαν; ἢ εἰ καὶ τὰς κρείττους ἀποτυποῦται ἐνεργείας πάσας, ὅμως κατὰ τὰ αἰσθητικὰ ἀπεικονίζεται εἶδη μορφωτικῶς καὶ μεριστῶς καὶ κατὰ τὴν πρὸς τὰ αἰσθητὰ ἀναφοράν, ὥστε καὶ τὰς κρείττους ἀποτυποῦται ἐνεργείας ἢ ὑπὸ τῶν αἰσθητικῶν κινεῖται εἰδῶν. πῶς οὖν καὶ μὴ παρόντων τῶν αἰσθητῶν κινεῖται ἡ φαντασία; καὶ γὰρ εἰ ὑπὸ τῶν αἰσθητικῶν κινεῖται, ἀλλὰ καὶ ταῦτα παρόντων τῶν αἰσθητῶν προβάλλεται καὶ ἀπόντων ἀπολείπει. ἢ οὐχ ὡς ἡ

αἴσθησις παρόντων μόνον κινεῖται τῶν αἰσθητῶν, οὕτω καὶ ἡ φαντασία, ἀλλ' ἐπειδὴν ἅπαξ κινήθῃ, δύναται ἀφ' ἑαυτῆς ἐγείρεσθαι καὶ προβάλλειν τὰ φαντάσματα κατὰ τὴν πρὸς τὰ εἶδη <τὰ> κινήσαντα ἀναφορὰν. ἐνίοτε δὲ οὐχ ἅπαξ ἢ δις ἀλλὰ πλεονάκις κινήθῃναι δεῖται πρὸς τὸ ἀφ' ἑαυτῆς ὅμοια τοῖς κινήσασιν προτείνειν. καὶ τῷ μὲν μορφωτικῷ καὶ μεριστῷ κοινωνεῖ πρὸς τὴν αἴσθησιν· τῷ δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῆς προτείνειν τὰ φαντάσματα καὶ μὴ παρόντων ἔτι τῶν κινούντων ἐξήρηται τῆς αἰσθήσεως· τῷ δὲ εἰς ἕτερα ἀναφέρειν αἰεὶ καὶ ἀφομοιοῦσθαι πρὸς τὰς διαφόρους ἐνεργείας τῆς ψυχῆς, ταύτῃ πρὸς πάσας τε τῆς ψυχῆς παραπέφυκε τὰς δυνάμεις καὶ κατὰ τὸ ἀφομοιωτικὸν τῆς ψυχῆς ἵσταται ἰδίωμα. Ἐν τίνι οὖν ἡ φαντασία, ζητεῖ ὁ Θεόφραστος. οὔτε γὰρ ἐν τῷ αἰσθητικῷ, διότι ἀληθοῦς οὔσης τῆς αἰσθήσεως ψευδὴς γίνεται ἐνίοτε ἡ φαντασία· οὔτε ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ· τὸ μὲν γὰρ ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ πάθημα παρόντος συμβαίνει τοῦ αἰσθητοῦ, τὰ δὲ φαντάσματα γίνεται καὶ ἀπόντος. λέγω δὲ οὖν ἑτέραν εἶναι δύνάμιν τὴν φαντασίαν παρὰ τὴν αἴσθησιν, προσεχῇ δὲ καὶ διὰ τοῦτο ὑπ' αὐτῆς πως κινουμένην, καὶ οἷον μὲν ὑποκειμένοις τοῖς αἰσθητικοῖς χρωμένῃν εἴδεσιν ἐξ ὧν ἐγείρεται καὶ πρὸς ἃ ἀναφέρει τὰ φαντάσματα, παντοδαπῶς δὲ ταῦτα ποικίλλουσιν τῷ ὑπερανέχειν· καὶ ἀφ' ἑαυτῆς μετὰ τὸ ἅπαξ κινήθῃναι ἐπὶ τὴν διαμόρφωσιν ὡς ἂν ὁρμήσῃ ἐγείρεσθαι· τὰς δὲ ἐμφάσεις τῶν ἀπὸ τῆς φαντασίας προβαλλομένων εἰδῶν δέχεσθαι καὶ τὸ αἰσθητήριον, ὡς οἱ μορφωτικοὶ καὶ μεριστοὶ δηλοῦσι τύποι τὸ χωριστὸν σωμάτων οὐκ ἐμφαίνοντες. καὶ ἐναργῶς δὲ πολλάκις τοῦ σώματος συγκινουμένου ταῖς φαντασίαις καὶ κατ' αὐτὰς διατιθεμένου ἐμφαίνεσθαι σύμφημι καὶ ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ τὰ φαντάσματα, ἀλλ' οὐχ ὡς αἰσθητικῷ (διὸ οὐκ ἐξῴθεν) οὐδὲ ὡς ὑπὸ σωμάτων τινῶν δρώντων μεταβαλλομένῳ, ἀλλ' ὡς τὰ φανταστὰ δεχομένῳ εἶδη.

Theoph. 25

καὶ οὐ θαυμαστόν· ἐπεὶ καὶ τῆς λογικῆς ἡμῶν ἐνεργείας ἐμφάσεις τινὲς εἰς τὸ σῶμα καθήκουσιν, ὡς αἱ συστροφαὶ δηλοῦσι τῶν ὁμμάτων καὶ αἱ τῶν ὀφρύων συναγωγαὶ ἐν ταῖς ζητήσεσι· καὶ εἰ καὶ τὰ στερεὰ ταῦτα συνδιατίθεται μόρια, πολλῷ πρότερον τὸ αἰσθητήριον αὐτὸ ὡς ζωτικώτερον δέχεσθαι τὰ ἵχνη τῆς ζωῆς ἀνάγκη. καὶ γὰρ ἐν οἷς μὲν αἰσθητικὴ μόνως ἐστὶν ἡ ζωὴ, καὶ τὸ ὄργανον μόνως ἐστὶν αἰσθητήριον, ἐν οἷς δὲ καὶ φανταστικὴ καὶ ὀρεκτικὴ ἢ καὶ λογικὴ, καὶ τὸ ὄργανόν ἐστι πρὸς τὴν τῆς ζωῆς ταύτης ὑποδοχὴν ἐπιτήδειον. δέξεται οὖν καὶ τὰς φανταστικὰς ἐμφάσεις ὡς φανταστικόν, καὶ ψευδεῖς, ἐὰν ᾧσι ψευδεῖς αἱ φαντασίαι. καὶ ὥσπερ ἅμα τῶν ἀληθῶν αἰσθανόμενοι δυνάμεθα ψευδεῖς περὶ αὐτῶν προβάλλειν φαντασίας, οὕτως ἐπομένως, ὡς μὲν αἰσθητικὸν τὸ πνεῦμα τὰς ἀληθεῖς ἀπὸ τῶν αἰσθητικῶν δέχεται ἐμφάσεις, ὡς δὲ φανταστικὸν τὰς ψευδεῖς ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν τὰς δὲ ἀληθεῖς ἀπὸ τῆς φαντασίας· ὡς ὅταν ποδιαῖον ὀρώντες τὸν ἥλιον πολλαπλασίονα τῆς γῆς φανταζώμεθα ταῖς γεωμετρικαῖς ἐπακολουθοῦντες ἀνάγκαις. καὶ οὔτε τοῦ φαντάσματος ἡ αἴσθησις, ἐπειδὴ καὶ τὸ φάντασμα ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ, ἀλλὰ κατὰ μὲν τῶν αἰσθητῶν ἡ αἴσθησις, τὰ δὲ φαντάσματα ἀπὸ τῆς φανταστικῆς προβολῆς· οὔτε ἀδύνατον ἅμα καὶ ἀληθεῖς καὶ ψευδεῖς περὶ τῶν αὐτῶν, οἷον περὶ ἡλίου, δέχεσθαι τὸ ὑποκείμενον ἐμφάσεις, ἐπειδὴ ἀπὸ διαφόρων δυνάμεων καὶ κατὰ διάφορα ζωῆς εἶδη τὰ ἀντικείμενα δέχεται. καὶ οὐ κωλύεται ἐν ταύτῳ συμβαίνειν τὸ φάντασμα καὶ τὸ αἶσθημα ἅν ἀντικείμενα ᾗ, ὡς μὴ τῆς αὐτῆς ὄντα συστοιχίας μηδὲ τῆς αὐτῆς δυνάμεως ἐνεργήματα· ἐπεὶ καὶ ἡ δόξα ἐν ταύτῳ καὶ ἡ αἴσθησις ἡ περὶ τοῦ ἡλιακοῦ μεγέθους ἀντικειμένως ἔχουσαι. τοῦτο μὲν οὖν ὥδε ἀπολογιζώμεθα. εἴρηται δὲ κάκεῖνο ὡς οὐ παρόντων αἰεὶ δεῖ τῶν αἰσθητῶν πρὸς τὸ κινεῖσθαι τὴν φαντασίαν, ἀλλ' ἐπειδὴν ἐγερθῇ καὶ ἐν τῇ προβλητικῇ τῆς τοίας μορφῆς * * * * * <ΠΕΡΙ ΝΟΥ> * * * Οὐ γὰρ οὕτω, φησὶ, ληπτέον οὐδὲ ὡσαύτως· ἐριστικὸν γὰρ· ἀλλ' ὡς ὑποκειμένην τινὰ δύνάμιν, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ὑλικῶν. καὶ ὀλίγον προελθὼν ἐπάγει· τάχα δ' ἂν φανείη καὶ τοῦτο ἄτοπον εἰ ὁ νοῦς ἔχει ὕλης φύσιν μηδὲν ὧν ἅπαντα δὲ δυνατός.

Theoph. 26

οὐχ οὕτω δὲ ληπτέον οὐδὲ πάντα νοῦ ν , ἀλλὰ δεῖ διελεῖ ν . ποῖος οὖν καὶ τίς ἡ διαίρεσις ; ἡ μὲν γὰρ ὕλη οὐ τόδε τ ι , ὁ δὲ νοῦς εἰ μὴ οὕτω , τί ἂν ἕτερο ν ; κατὰ ἀναλογίαν οὖν καὶ τὸ δυνάμει ληπτέον ἐπὶ τοῦ ψυχικοῦ νοῦ · ὥς γὰρ πρὸς τὸν ἐνεργείᾳ νοῦ ν , τουτέστι τὸν χωριστόν . ἡ μὲν οὖν ὕλη ὡς ἐσχάτη εἰκότως πάντα δυνάμει, οὐ μὴν ἡ αἴσθησις ὡς ἡ ὕλη· εἶδος γὰρ καὶ λέγεται καὶ <ἔστι> περιέχουσα κατ' οὐσίαν <τοῦ> τῶν αἰσθητῶν λόγους ἡ αἴσθησις. ἕτερον δὲ τρόπον δυνάμει λέγεται τὰ αἰσθητὰ ὡς ὑπ' αὐτῶν κινουμένη πρὸς τὴν προβολήν, καὶ παρόντων καὶ δρώντων αὐτῶν εἰς τὸ αἰσθητήριον δεομένη πρὸς τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν. ὁ δὲ ψυχικὸς νοῦς οὔτε ὡς ἡ ὕλη οὔτε ὡς ἡ αἴσθησις. καὶ γὰρ εἶδος ἐστὶ καὶ πάντων εἰδῶν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ οὐσίαν περιεκτικός, καὶ ἄφ' ἑαυτοῦ ἐνεργεῖ, καὶ ἐν ἑαυτῷ περιέχει τὰ νοητά· ἀλλὰ διὰ τὴν πρὸς τὴν ψυχὴν συγγένειαν, καὶ διὰ τὴν οὐσιώδη πρὸς αὐτὴν σχέσιν, καὶ διὰ τὴν πρὸς τὸ μεριστόν πως ἀπόνευσιν, αὐτὸς τε ἀπὸ τῆς ἀκραιφνῶς ἀμερίστου καὶ πάντῃ ἡνωμένης ὑπέβη νοεράς οὐσίας τε καὶ ἐνεργείας, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ νοητὰ τῆς ὑπερλάμπρου καὶ αὐτοφανωτάτης ἀπολείπεται τῶν πρώτων νοητῶν ὑποστάσεως· καὶ ἡ ἀμφοῖν συνέχεια κεχαλασμένη πῶς ἐστίν, ἀλλ' οὐκ ἀκριβὴς ὅποια ἡ ἐν τῷ χωριστῷ ἔνωσις. καὶ διὰ ταῦτα αὐτὸς τε πρὸς τὴν καθαρῶς ἀμερίστον γνῶσιν τοῦ ἐνεργείᾳ τελεοῦντος δεῖται νοῦ, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ νοητὰ τῆς ἀπὸ τῶν χωριστῶν νοητῶν καταλάμψεως, ἵνα τέλεια ἀποτελεσθῇ νοητά—ὅθεν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης χρώμασιν αὐτὰ ἀπεικάζει τῆς ἀπὸ τοῦ ἡλίου δεομένοις αὐγῆς—ἡ τε ἀμφοῖν αὐτῶν συναφὴ εἰς τὸ ἀδιαίρετον συναιρεῖται ὑπὸ τῆς συνηρημένης ἀκραιφνοῦς ἐνώσεως. ταύτῃ οὖν δυνάμει ὁ ψυχικὸς νοῦς, ὡς πρὸς τὸν χωριστόν νοῦν, διότι καθαρῶς ἐκεῖνος ἀμερίστος καὶ ἡνωμένος ἀκραιφνῶς πρὸς τὰ νοητά, ὑπέρλαμπρα ὄντα καὶ πρῶτα καὶ τέλεια φῶτα, καὶ ὡς ὑπὸ τοῦ τοιοῦτου νοῦ τελειούμενος. καὶ τὸ ἄγραφον οὖν γραμματεῖον κατὰ ἀναλογίαν ἐπ' αὐτοῦ ἀκουστέον. οὐ γὰρ ὡς μηδὲ ὅλως ἔχοντος τὰ εἶδη, ἀλλ' ὥσπερ αὐτὸς νοῦς ἐστὶ δυνάμει, οὐχ ὡς μηδὲ ὅλως ὦν νοῦς, ἀλλ' ὡς νοῦς μὲν τοιοῦτος δὲ οἷος τοῦ τελειοῦσθαι ὑπὸ τοῦ πρώτου δεῖσθαι νοῦ· οὕτω καὶ τὰ ἐν αὐτῷ νοητὰ νοητὰ μὲν ἀλλὰ τοιαῦτα οἷα τῆς ἀπὸ τῶν χωριστῶν δεῖσθαι καταλάμψεως, ἵνα ἀκραιφνῶς ᾗ νοητά.

Theoph. 27

διὸ καὶ χρώμασιν ἀπήκασται, καὶ τὸ γραμματεῖον ὡς πρὸς τὴν τῶν τελείων τούτων εἰδῶν ὑποδοχὴν ἄγραφον εἴρηται. ὀρθῶς ἄρα καὶ ὁ Θεόφραστος ἄτοπον ἀποφαίνεται τὸ ὑλικὴν ἀποδιδόναι φύσιν τῷ νῷ, καὶ τὸ οὕτως ὡς ὕλη μηδὲν εἶναι ἀλλὰ πάντα δυνατόν· καὶ μὴ δεῖν οὕτω λαμβάνειν παρακελεύεται, ζητεῖν δὲ πῶς καθ' ἕτερον τρόπον δυνάμει λέγεται. ὅπως δέ, ὡς πρὸς τὰ παρόντα εἴρηται ἱκανῶς· καὶ ἅμα ὅτι οὐδὲ πᾶς νοῦς δυνάμει ἀλλὰ ποιός, διακέκριται. Ἀπορεῖ δὲ ἐξῆς ὅπως γίνεται τὰ νοητά, καὶ τί τὸ πάσχειν αὐτό ν . δεῖ γὰρ , εἴπερ εἰς ἐνέργειαν ἤξει καθάπερ αἱ αἰσθήσεις . ἀσωμάτῳ δὲ ὑπ' ἀσωμάτου τί τὸ πάθος ἢ ποία μεταβολή ; καὶ πότερον ἂν π' ἐκείνου ἢ ἀρχῇ ἢ ἄφ' ἑαυτοῦ ; τῷ μὲν γὰρ πάσχειν ἂν π' ἐκείνου δόξειεν ἂν· οὐδὲν γὰρ ἑαυτοῦ τῶν ἐν πάθει· τῷ δὲ ἀρχὴν πάντων εἶναι καὶ ἑφ' ἑαυτῷ τὸ νοεῖν καὶ μὴ ὥσπερ ταῖς αἰσθήσεσι ν , ἂν φ' ἑαυτοῦ . γίνεται μὲν οὖν τὰ νοητά, ἀλλ' οὐκ ἔστιν ὡς ὁ χωριστὸς νοῦς τὰ πράγματα, διὰ τὸ κεχαλασμένον, ὡς εἴρηται, τῆς ἐνώσεως· καὶ ἐπειδὴ συνάπτεται μὲν αὐτοῖς ἀκριβῶς ὑπὸ τοῦ ἐνεργείᾳ νοῦ συναιρούμενος, ταύτῃ δὲ καὶ πάσχει πως, διότι ὑπόβας ἀπὸ τῆς καθαρῶς καὶ πάντῃ ἀμερίστου τῶν χωριστῶν νοητῶν ἐνώσεως καὶ οἷον ἐκφοιτήσας διὰ τὴν πρὸς ψυχὴν ὁμοφυΐαν, ὡς ἕτερος ὑφ' ἐτέρων, ὑπὸ τε τοῦ ἐνεργείᾳ νοῦ καὶ ὑπὸ τῶν ἐν ἐκείνῳ νοητῶν τελειοῦται. ἐπεὶ δὲ αὐτὸς ἑαυτὸν τελειοῖ ἄφ' ἑαυτοῦ τε ἐγειρόμενος καὶ ἑαυτὸν συνάπτων τῷ ἐνεργείᾳ νῷ καὶ τὴν ἀπ' ἐκείνου τελειότητα αὐτενεργήτως δεχόμενος, καὶ ἐπειδὴ μὴ παντελῶς τοῦ ἐνεργείᾳ ἐκπεφοίτηκε νοῦ, ἀλλὰ, καίτοι ὑπόβας, συνῆπται ὅμως πρὸς ἐκεῖνον ἅτε νοῦς ὦν καὶ αὐτός—διὸ καὶ οὐκ ἔξω ποι στρεφόμενος ἀλλ' εἰς ἑαυτὸν εἰσιὼν καὶ πρὸς ἑαυτὸν ὡς ὅτι μάλιστα συναιρούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ ἐνεργείᾳ τελειοῦται νοῦ—διὰ ταῦτα τοίνυν ἐτέρως ἢ ὡς αἱ αἰσθήσεις πάσχει, καὶ ὅλως οὐ κυρίως ἀλλὰ καθ'

ὁμωνυμίαν πάσχει, ἐνεργεῖ δὲ μᾶλλον. τῇ γὰρ ἑαυτοῦ ἐνεργείᾳ καὶ τὰς ἀπὸ τῶν προτέρων δέχεται τελειότητας καὶ οὐκ ἔξωθεν εἰσδέχεται ἅπερ νοεῖ. ἔστι γὰρ καὶ αὐτὸς τὰ πράγματα τελειωθείς δευτέρως, ἠγνωμένος τοῖς ἑαυτοῦ νοητοῖς καὶ ἅμα καὶ τοῖς κρείττοσι συνημμένος τῷ μὴ ἀπεσπάσθαι τὰ αὐτοῦ τῶν προτέρων. καὶ ἐνεργεῖ μὲν καὶ τὰ νοητὰ εἰς τὸν νοῦν, ὡς καὶ τὰ αἰσθητὰ εἰς τὴν αἴσθησιν, ἀλλ' οὐκ ἔξωθεν, ἐπειδὴ μὴ κεχώρισται.

Theoph. 28

διὸ μία ἡ ἀμφοῖν, τοῦ τε νοῦ περὶ τὰ νοητὰ καὶ τῶν νοητῶν εἰς τὸν νοῦν ἡ ἐνέργεια, καθὼ οὐ διέσπασται ἀλλ' ὁ νοῦς ἐστὶ τὰ νοητὰ. ἔτι καὶ ἐπὶ τῆς αἰσθήσεως τὸ πάθος περὶ τὸ αἰσθητήριον συμβαίνει, ἐπεὶ τὸ πρῶτον αἰσθητικὸν κατ' οἰκείαν τελειοῦται ἐνέργειαν καὶ τὴν ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν κίνησιν οὐ παθητικῶς ἀλλ' ἐνεργητικῶς δεχόμενον· μειζόνως δὲ ὁ νοῦς ἀφ' ἑαυτοῦ τε ἐνεργεῖ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν νοητῶν τελείωσιν οὐ παθητικῶς ἀλλ' ἐνεργητικῶς δέχεται· εἰ καὶ δέχεσθαι δέοι φάναι ἀλλὰ μὴ προάγειν· ἀφ' ἑαυτοῦ γὰρ ἀρχόμενος τελειοῦται. καὶ ὅλως ἐν τοῖς ἑτεροκινήτοις τὸ πάθος ὡς ἔξωθεν διεγειρομένοις, ἐν δὲ τοῖς πάντα ἔνδοθεν ἐνεργοῦσι καὶ ὅλοις δι' ὅλων ἐνεργητικοῖς ἀδύνατον ὑπονοεῖν τι πάθος, εἰ μὴ ὁμωνύμως. καὶ γὰρ τῇ οὐσίᾳ ἐστὶν ἐνέργεια δευτέρως καὶ ὁ δυνάμει νοῦς, αὐτὴ δ' ἡ ἐνέργεια ἀντίκειται τῷ πάθει καὶ οὐκ ἂν ποτε παθητικῶς διατεθεῖ. καὶ ἀπλῶς δὴ ἐν τοῖς χωριστοῖς σωμάτων [ἄσωμάτοις], ὅπερ καὶ αὐτὸς φησι, τί τὸ πάθος ἢ ποία μεταβολή; καὶ τὰ μὲν πάθη ἔξωθεν, ὁ δὲ νοῦς ἀρχὴ καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ. ὡς οὖν παθητικός. εἰ γὰρ ὅλως ἀπαθής, φησὶν, οὐδὲν νοήσε, τὴν ἀπὸ τῶν νοητῶν τελείωσιν πάθος καλῶν, ἐπεὶ πάντῃ καθαρεύειν τὸν νοῦν ἀνάγκη. ἐπεὶ δὲ καὶ ἀπὸ τῶν νοητῶν κατ' οἰκείαν τελειοῦται ἐνέργειαν, διὰ τοῦτο κοινότερον ἀλλ' οὐ κυρίως ἂν τοῦ πάθους ἐκείνου ἀκούοιμεν· ἀπαθὲς γὰρ ὁ νοῦς, φησὶν ὁ Θεόφραστος, εἰ μὴ ἄρα ἄλλως ἢ τὸ παθητικόν, οὐχ ὡς τὸ κινητικόν, ἀτελής γὰρ ἡ κίνησις, ἀλλ' ὡς ἐνέργεια. ταῦτα δὲ διαφέρει. χρῆσθαι δὲ ἀναγκαῖον ἐνίοτε τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι. ὁρᾷς ὅτι οὐδ' ἀτελὲς οὐδὲ κατὰ τρόπον ἢ τινα κίνησιν οὐδὲ ἔξωθεν ἀλλὰ κατ' ἐνέργειαν τὸ πάθος ἀφορίζεται ἐπὶ τοῦ νοῦ. συγγινώσκειν δὲ ἀξιοῖ τῇ τῶν ὀνομάτων χρήσει, διότι ἐκ τῶν αἰσθητῶν καὶ ἐπὶ τὰ νοερά μεταφέρομεν τὰ ὀνόματα. ἀξιοῖ δὲ ἀφορίζεσθαι τὸ πάσχειν. καὶ εἴρηται ὅτι κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ κρείττονος ἐνδιδομένην τελείωσιν ἐνεργητικῶς τοῦ δευτέρου τελειουμένου*** καὶ πῶς νοητὸν ὑπὸ νοητοῦ πάσχει; ἐπειδὴ ὡς νοητὸν δεύτερον, τουτέστιν ὡς ἐνεργητικὸν καὶ ὡς ἄρχον καὶ αὐτενεργῆτως ὀριζόμενον ὑπὸ τοῦ κρείττονος. καὶ πῶς αὐτὸς ἑαυτὸν τελειοῖ; διότι, ὡς εἴρηται, καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ κρείττονος αὐτενεργῆτως δέχεται.

Theoph. 29

Καὶ διὰ τί οὐκ αἰετῶς; ἢ ὁ μὲν νοῦς αἰετῶς ἐνεργεῖ, ἡ δὲ ψυχὴ οὐκ αἰετῶς χρῆται καὶ παρόντι τῷ νῷ ἐν τῇ πρὸς τὰ σώματα στροφῇ. εἰκότα δὲ οἱ ἄνδρες οὗτοι, καὶ ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Θεόφραστος, ὅπερ καὶ ἤδη ἔφαμεν, νοῦν ἐνίοτε καὶ πᾶσαν τὴν λογικὴν προσαγορεύειν ζωὴν, ὅπου γε καὶ μέχρι φαντασίας τὸ τοῦ νοῦ διατείνουσιν ὄνομα. καὶ οὕτως εὐλόγως ἂν ἐπὶ τῆς ψυχῆς ζητοῖται διὰ τί οὐκ αἰετῶς, οὐ τῷ μὴ ἔχειν δὴ τὴν δύναμιν ἀλλὰ τῷ πρὸς τὰ δεύτερα καὶ σωματικά καὶ ὅλως ἔξω ἑαυτῆς ἀποτείνεσθαι διὰ τὸ ἀμφίβιον τῆς μερικῆς ζωῆς. ἐν γὰρ τῇ εἰς ἑαυτὴν στροφῇ καὶ τῇ πρὸς νοῦν συννεύσει ἡ τελείωσις αὐτῇ, ἐν δὲ τῇ πρὸς τὰ σώματα ῥοπῇ ἡ τοῦ νοεῖν ἀπόστασις. τελεοῦται δὲ καὶ ἡ ψυχὴ ἀφ' ἑαυτῆς τε ἀρχομένη καὶ ἑαυτὴν προσάγουσα τῷ νῷ, καὶ αὐτενεργῆτως καὶ τὴν ἀπ' ἐκείνου δεχομένην τελείωσιν· ἐπεὶ, φησί, τὸ ὑφ' ἐτέρου κινουντος τὴν ἐνέργειαν εἶναι τοῦ νοῦ καὶ ἄλλως ἄτοπον, καὶ πρότερόν τι ποιεῖν ἐστὶν ἕτερον τοῦ νοῦ, καὶ οὐκ ἐφ' ἑαυτῷ τὸ νοεῖν, εἰ μὴ τις ἄλλος ὁ κινῶν νοῦς. καὶ ταῦτα ἀληθῆ εἴτε τὴν μετεχομένην ὑπὸ ψυχῆς ἀμέριστον οὐσίαν καλοῖται νοῦν, εἴτε αὐτὴν τὴν λογικὴν ψυχὴν. Ἀλλὰ τί τὸ ἐπαγόμενον; εἰ γὰρ ἐνεργῶς, φησί, γίνεται τὰ πράγματα, τότε δὲ μάλιστα ἐκάτερόν ἐστι, τὰ πράγματα ἂν εἴη ὁ νοῦς. οὐ μόνον γὰρ τὰ νοούμενα ἀλλὰ καὶ νοῦς τότε μάλιστα ἐστὶν ὅταν νοῖ· διὸ ἐκάτερον ἔφη. εἰ οὖν ὅτε τὰ πράγματά ἐστι τότε καὶ νοῦς ἐστὶν, ὁ νοῦς ἂν εἴη τὰ πράγματα. ἄρα οὐ, ὅταν μὴ νοῖ, μὴ ὡς τὰ πράγματα οὐδὲ νοῦς ἐστὶν; ἢ ὁ μὲν ὄντως νοῦς

καὶ ὁ δυνάμει ὑπὸ ψυχῆς μετεχόμενος νοεῖ, ἅτε ὦν καὶ αὐτός, εἰ καὶ δευτέρως, τῇ οὐσίᾳ ἐνέργει α . ἐπὶ δὲ τῆς μερικῆς ψυχῆς ἔχοι ἂν χώραν ἢ ἀπορίαν· αὕτη γὰρ καὶ οὐκ ἀεὶ νοεῖ. ἄρα οὖν οὐδέν ἐστι πρὶν νοεῖν ; ἢ ἔστι μὲν οἷον ὕλη, εἰδοποιεῖται δὲ ἔξωθεν ἐπιγινόμενοις τοῖς πράγμασιν, ὅταν γινώσκῃ. ἀλλὰ καὶ ἔστι τι πρὶν ἐπίστασθαι ἢ ψυχὴ καὶ οὐκ ἔξωθεν ἀλλ' ἀφ' ἑαυτῆς ἄρχεται τε καὶ προβάλλει τὰ γνωστὰ καὶ εἰς ἑαυτὴν εἰσιοῦσα εὕρισκεῖ τὰ πράγματα. καὶ πρὶν οὖν γινῶναι ἐστὶ τὰ πράγματα, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ταύτη μεμέρισται πῶς ἢ ψυχὴ τῷ μὴ τῇ οὐσίᾳ εἶναι ἐνέργεια, δευτέραν δὲ ἴσχειν καὶ προϊοῦσαν ἀπὸ τῆς οὐσίας ἐπιστημονικὴν ἐνέργειαν, ὥσπερ ἐστὶ καὶ ὅταν μὴ ἐπίσθηται, οὕτω καὶ τὰ πράγματά ἐστιν οὐκ ἐνεργητικῶς ἀλλ' οὐσιώδως.

Theoph. 30 δεῖ γὰρ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ πράγματα συστοίχως τῇ ψυχῇ νοεῖν, οὐ τῷ εἶναι νοούμενα ἀλλὰ τῷ γνωστῶς ἐνεργεῖν, καὶ γνωστὰ ἀποτελούμενα κατὰ δευτέραν καὶ προϊοῦσαν ἀπὸ τῆς οὐσίας ἐνέργειαν—εἰ μὴ ἄρα ἐπὶ τῆς ψυχῆς οὐχ ἀπλοῦν οὐδὲ μονοειδὲς οὔτε τὸ εἶναι οὔτε τὸ ἐνεργεῖν, ἀλλὰ τὸ μὲν μόνιμον τὸ δὲ μεταβαλλόμενον, περὶ δὴ τὴν μένουσαν τῆς μεταβαλλομένης προϊούσης, κατ' ἀμφοτέρας τῆς ὅλης θεωρουμένης ψυχῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἅμα τε μενούσης καὶ μεταβαλλομένης καὶ ἅμα τε ἀεὶ ἐνεργοῦσης κατὰ τὴν κρύφιον καὶ συμφυῇ τῇ μονίμῳ οὐσίᾳ ἐνέργειαν καὶ κατὰ τὴν ἔξω προϊοῦσαν καὶ μεταβαλλομένην ζωὴν· ὅταν αὕτη περὶ τὰ δευτέρα καὶ μεριστὰ ὅλη στρέφεται, πρὸς ταῦτα καὶ ἐνεργοῦσης, δόξῃ μετ' αἰσθήσεως χρωμένης, ἀλλ' οὐ πρὸς τὰ ἐπιστητά, ἅπερ τὰ ἐν αὐτῇ ἐστὶ πράγματα, οὐδὲ ἔτι μᾶλλον πρὸς τὰ νοητά, οἷς διὰ τῶν ἐπιστητῶν συνάπτεται κατὰ μίαν οἷον συνέχειαν. καὶ ὅταν δὴ πρὸς τὰ ἐν αὐτῇ μένοντα τὴν προβεβλημένην ἐπανακαλέσθαι ζωὴν τε καὶ ἐνέργειαν, οὐ περὶ πάντα ἅμα ἐνεργεῖ, ἀλλὰ νῦν μὲν τάδε νῦν δὲ ἄλλα διὰ τὴν μεριστὴν φύσιν. τὸ οὖν δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ κατὰ τὴν μεταβολήν. ἢ ὅταν μὴ παρῇ ἢ προϊοῦσα ἐνέργεια καθ' ἣν ἢ ἐπιστήμη, τότε τὴν ταύτης προβλητικὴν τὴν μένουσαν οὐσίαν δυνάμει φαμέν, οὔσαν μὲν τὰ πράγματα, οὐκ ἐνεργοῦσαν δὲ κατὰ τὴν προϊοῦσαν ἐνέργειαν. καὶ οὖν μὴ πάντα ἅμα, ἄλλοτε δὲ ἄλλα γινώσκῃ, οὐ διὰ τοῦτο καὶ ἔστιν ἄλλοτε ἄλλα καὶ οὐδέποτε τὰ αὐτά, διότι οὐ πάντῃ μεταβάλλεται, ἀλλ' ἔστι τι καὶ τὸ μένον ἐπὶ τῆς ψυχῆς, καθὰ ἀεὶ ἔστηκεν ἐν αὐτῇ τὰ πράγματα. καὶ γὰρ ἄτοπον, φησὶν, εἰ δυνάμει μὲν ὦν μηδὲν ἐστὶν, ἐνεργείᾳ δὲ ἕτερος ὅταν μὴ ἑαυτὸν νοῇ, τῷ δὲ ἄλλο καὶ ἄλλο νοεῖν οὐδέποτε ὁ αὐτός. ἄκριτος γάρ τις αὕτη γε καὶ ἄτακτος ἢ φύσις—ἄριστα ἐλέγχων τοὺς δυνάμει πάντα καὶ μηδὲν εἶναι καθ' αὐτὸν <τὸν> νοῦν ὑποτιθεμένους. πρῶτον μὲν γὰρ ὅταν μὴ νοῇ οὐδὲν ἔσται· ἔπειτα δὲ καὶ νοῶν, ὅταν ἄλλα καὶ μὴ ἑαυτὸν νοῇ, ἕτερόν τι ἔσται καὶ οὐκ αὐτός, καὶ ἄλλοτε ἄλλος καὶ ἀεὶ μεταβαλλόμενος. διὸ φησιν, οὐχ οὕτω ληπτέον, ἀλλ' ὡς ἐλέχθη πρότερον ἐν οἷς ἡξίου κατὰ ἀναλογίαν ἀκούειν τὸ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ, καὶ μὴ ὡς ἐπὶ τῆς ὕλης οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ νοῦ· τόδε γάρ τι εἶναι τὸν νοῦν· μηδὲ μὴν ὡς ἐπὶ τῆς αἰσθήσεως αὕτη μὲν γὰρ, ὡς καὶ νῦν ἐπάγει, οὐκ ἄνευ σώματος, ὁ δὲ χωριστός.

Theoph. 31 διὸ τῶν ἔξω προελθόντων οὐ δεῖται πρὸς τὴν τελείωσιν. καὶ ὅταν ἄρα μὴ γινώσκῃ ἢ ψυχὴ, ἐνεργείᾳ πάντα ἐστὶ κατὰ τὴν μένουσαν καὶ οὐσιώδη τελειότητα, ἐλλείπει δὲ ἢ κατὰ προβολὴν ἐνέργεια· διὸ δυνάμει ὡς πρὸς ταύτην· καὶ ἐπειδὴ συμφυῆς ἐστὶ τοῖς ἐπιστητοῖς, ὅταν ὀτιοῦν ἐπίσθηται, ἐνεργείᾳ οὔσα ὅπερ τὸ ἐπιστητὸν οὐχ ἕτερα ἐστὶν ἑαυτῆς, διότι αὕτη κατὰ τὰ ἐπιστητά πάντα οὐσιώται. ἀλλὰ δὴ φαίνεται καὶ γινόμενη πῶς, ὅταν γὰρ οὕτως ἕκαστα γένηται ὡς ἐπιστήμων κατ' ἐνέργειαν λέγεταί, τοῦτο δὲ συμβαίνειν φαμέν ὅταν δύνηται δ' ἑαυτοῦ ἐνεργεῖν, ἔστι μὲν οὖν καὶ τότε δυνάμει πῶς, οὐ μὴν ὁμοίως καὶ πρὶν μαθεῖν καὶ εὐρεῖν. ὑπὸ τίνος οὖν ἢ γένεσις καὶ πῶς, εἴ τ' οὖν [ἢ] ἔξω καὶ δυνάμει εἴτε οὐσία;· εἴκοι δὲ μᾶλλον ἔξω, αὕτη δὲ οἷον τελεοῦν τὴν φύσιν. γίνεται μὲν οὖν πῶς ἢ ψυχὴ ἐπειδὴ μὴ ἔστι μονοειδὴς ὡς τὰ νοερά, μηδὲ καθαρῶς μόνιμος· ἅμα δὲ μένει καὶ ἔμφυτον ἔχει τὴν μεταβολήν, ἀμφίβολός τέ ἐστι διὰ τὴν μεσότητα καὶ τὴν ἐν κινήσει ἀφοριζομένην ζωὴν. διὸ καὶ εἰς

ἄγνοιαν ὑποφέρεται κατὰ τὴν εἰς τὸ χεῖρον ῥοπὴν καὶ τῇ ἐπιστήμῃ αὐτῇ τελεοῦται κατὰ τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον στροφήν. διὸ καὶ ἀτελής ποτε γίνεται καὶ τελεία, ὅταν μὲν ἀγνοῇ ἀτελής καὶ διὰ τοῦτο δυνάμει, ἐπειδὴ τὴν τοῦ γνῶναι δύναμιν ἔχει καὶ τότε· ὅταν δὲ ἐπίσθηται τελεία. διὸ ἐνεργεῖ μὲν <καὶ ἐν> τῷ ἐνεργεῖν ἢ τελειότης· ἐπεὶ δὲ καὶ ὅταν ἐπίσθηται οὐ πάντως ἐνεργεῖ, δυνάμει μὲν ἐστὶ καὶ τότε, οὐ μὴν ὁμοίως ὥσπερ καὶ πρὶν μαθεῖν ἢ εὐρεῖν, ἅτε τὴν ἕξιν ἥδη ἀπειληφυῖα καὶ τελεώσασα τὴν τῶν ἐπιστημονικῶν ἐνεργειῶν προβλητικὴν δύναμιν. ὑπὸ τίνος οὗν, φησὶν, ἢ γένεσις, εἴτε ἕξεως καὶ δυνάμεως εἴτε οὐσίας; τουτέστι πότερον καθ' ἕξιν μόνην καὶ δύναμιν ἐν τῇ ψυχῇ ἢ μεταβολῇ ἢ καὶ κατ' οὐσίαν; Ἐπεὶ οὖν ἀπὸ τῆς οὐσίας αἶτε ἕξεις καὶ ἐνέργειαι, ἀδύνατον ὑποτίθεσθαι τὴν οὐσίαν μένουσαν πάντῃ ἀμετάβλητον καὶ αἰετῶσαύτως ἔχουσαν, ποτὲ μὲν τελείων καὶ ἀγαθοειδῶν ἐνεργειῶν εἶναι ἀποδοτικὴν, ποτὲ δὲ ἀτελῶν καὶ διεστραμμένων. αἶ γὰρ οὐσίαι τῶν ἐνεργειῶν αἰτίαι, καὶ ὅποια ἂν ᾧσιν αἱ ἐνέργειαι τοιοῦτον ἡμῖν καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς οὐσίας τὸ εἶδος συλλογίζεσθαι παρέχονται. εἰ δὲ διττὴν ἐν ἡμῖν οὐσίαν νοοῖτο τις καὶ διττὰς δυνάμεις τε καὶ ἐνέργειας, καὶ τὰς μὲν αἰετῶς τελείας, τὰς δὲ ποτὲ μὲν ἀτελεῖς ποτὲ δὲ τελείας οἰηθείη, εἰ μὲν διεσπασμένας, πολλὰ ζῶα τὸ ἐν ποιήσει καὶ παντελῶς ἀποστήσει τὴν κρεῖττονα οὐσίαν, ὥς μήτε ἄρχουσιν τῆς ζωῆς μήτε κοινόν τι ἔχουσιν, εἴ γε κατὰ τὴν δευτέραν τὸ παρὰ μέρος ἀτελές τε καὶ τέλειον, ἐν ᾧ ἡ ἀνθρωπεία ὀρίζεται ζωή.

Theoph. 32

εἰ δὲ σχέσεις λέγων διττὰς ἢ λόγους ἢ ζωὰς τὴν ἔνωσιν τοῖν δυοῖν μὴ ἀναιροίη, ἵνα μὴ χορῶ ἢ ἄλλῳ πλήθει προσεοίκη τὸ ἡμέτερον, συνέρχεται δὲ εἰς ἐν πάντα καὶ πρὸς μίαν συμφύηται ἀρχήν, τὸ ἐν τοῦτο ζητήσωμεν, πότερον μονοειδές ἐστὶ καὶ ἀκήρατον πάντῃ καὶ ἀμετάβλητον. ἀλλ' οὕτω πάλιν οὐδεμία ἔσται ποτὲ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἢ κατ' οὐσίαν ἢ κατ' ἐνέργειαν ἀτέλεια ἢ κακία ἢ πάθος· ἀκολουθοῦσι γὰρ τῇ οὐσίᾳ καὶ αἱ ἐνέργειαι. ἀλλ' οὐδὲ πάντῃ μεταβαλλόμενον οἷόν τε συγχωρεῖν· διαμένει γὰρ ἡ ζωὴ ἐν ταῖς μεταβολαῖς. Ἄμφω ἄρα κατὰ τὸν Ἰάμβλιχον ἢ μερικὴ ψυχὴ ἐξ ἴσου συνείληφε, καὶ τὸ μόνιμον καὶ τὸ μεταβαλλόμενον, ἵνα καὶ ταύτῃ ἡ μεσότης σώζηται. τὰ μὲν γὰρ κρείττω μόνιμα μόνως, τὰ δὲ θνητὰ πάντῃ μεταβλητά. ἡ δὲ μερικὴ ψυχὴ, ὥς μέση πᾶσι τοῖς περικοσμίοις γένεσι συμμεριζομένη τε καὶ συμπληθυνομένη, οὐ μόνον μένει ἀλλὰ καὶ μεταβάλλει τοσαύτας διαζῶσα μεριστὰς ζωάς. καὶ οὐ κατὰ τὰς ἕξεις μόνως ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν μεταβάλλεται πῃ. ὁ δὲ δῆ, οἶμαι, καὶ αὐτὸς ἐνδεικνύμενος ἔοικε μᾶλλον, φησὶν, ἕξεως. διαφαίνεται μὲν γὰρ ἡ κατὰ τὰς ἕξεις μεταβολὴ καὶ τελείωσις· διὸ μᾶλλον· αὐτὸ δὲ τὸ μᾶλλον φάναι ἡνίκατο καὶ τὴν κατ' οὐσίαν τελείωσιν. διὸ καὶ ἐπάγει· αὕτη δὲ οἷον τελεοῦν τὴν φύσιν, τοῦ ἐνεργοῦντος δηλαδὴ ὡς οὐ πρότερον οὐσαν τελείαν· οὐδὲ γὰρ ἂν πάντῃ τελείας οὐσης τῆς οὐσίας ἀτελής ἦν ἢ τε ἕξις καὶ ἡ ἐνέργεια ἀπὸ μόνης προϊοῦσα τῆς οὐσίας. Ἐφεξῆς δὲ καὶ αὐτός, ὥσπερ ὁ Ἀριστοτέλης, τιθέμενος ἔνια μὲν ἄϋλα τῶν εἰδῶν, ἐφ' ὧν ταῦτόν αὐτὸ τε ἕκαστον καὶ τὸ εἶναι αὐτῷ· τὸν γὰρ λόγον καὶ τὸ εἶδος τὸ εἶναι δηλοῖ, αὐτὸ δὲ τὴν ὅλην ὑπόστασιν, ἐπὶ δὲ τῶν ἄϋλων κατὰ μόνον καὶ τὸ εἶδος καὶ τὸν λόγον ἢ ὅλη ὑπόστασις· ἔνια δὲ ἔνυλα, ἐφ' ὧν ἕτερον αὐτὸ καὶ τὸ εἶναι αὐτῷ· κατὰ γὰρ τὸ συναμφοτέρον αὐτό, τὸ δὲ εἶναι πάλιν κατὰ τὸ εἶδος· ἐπειδὴ ἀμφοτέρων θεωρητικὸς ὁ δυνάμει νοῦς, ζητεῖ, πῶς ἐκάτερά, καὶ πῶς τὰ ἐν ὕλῃ καὶ ἀφαιρέσει· καὶ γὰρ αὐτὰ τὰ ἔνυλα ἢ κατὰ τὸ συναμφοτέρον ἢ κατὰ μόνον θεωρεῖ τὸ εἶδος. διακρίνεται μὲν οὖν ταῦτα σαφέστερον παρὰ τοῖς γνησίοις τοῦ Ἀριστοτέλους ἐξηγηταῖς, τῷ τε Ἰαμβλίχῳ καὶ τῷ Νεστορίῳ Πλουτάρχῳ φημί· μνηστέον δ' ἔτι καὶ ἡμῖν δι' ὀλίγων τὰ ζητούμενα διευκρινοῦσι.

Theoph. 33

φημί τοίνυν τὸν δυνάμει νοῦν, τὸν τε μετεχόμενον ὑπὸ τῆς ψυχῆς καὶ αὐτὴν τὴν λογικὴν, ὅταν καθαρῶς τῷ λόγῳ χρῆται καὶ μὴ σὺν αἰσθήσει καὶ φανταστικῶς εἰς τὰ ἕξω ἀποτείνηται, τὰ ἐν αὐτῇ θεωροῦσαν εἶδη καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ ἄλous λόγους, κατὰ τούτους καὶ τὰ ἄϋλα καὶ τὰ ἔνυλα θεωρεῖν, τὰ μὲν κατὰ ταυτότητα καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα τῶν ἄλous ἔνωσιν, τὰ δὲ ὡς ἀπὸ

αἰτίας τὰ πρὸς τὴν αἰτίαν ὅμοια. ὥς γὰρ ὁ ἐνεργεῖα νοῦς ἑαυτὸν νοῶν καὶ τὰ μεθ' ἑαυτὸν ἅπαντα γινώσκει, ἅτε αὐτὸς ὢν τὰ αἰτιώδη πράγματα καὶ ἀπὸ αἰτίων τούτων καὶ τὰ αἰτιατὰ κρειττόνως ἢ ἔστιν ἐκεῖνα νοῶν, οὕτω καὶ ὁ δυνάμει νοῦς δευτέρως ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῷ προσεχῶν αἰτίων γινώσκει τὰ ἔνυλα, ἅυλα μὲν εἰδὼς τὰ ἐν ἑαυτῷ, αἷτια δὲ τῶν ἐνύλων. Γινώσκει δὲ τὰ ἔνυλα οὐχ ὡς ἡ αἴσθησις. αὕτη μὲν γὰρ ὡς μερικὰ κατὰ τὰς ποιότητας, οἷον ὡς θερμὰ ἢ ψυχρὰ ἢ λευκὰ ἢ τι τοιοῦτον· ὁ δὲ νοῦς καὶ ἡ λογικὴ ζωὴ τὰς οὐσίας καὶ κατὰ τὰ τῶν ἐνύλων κοινὰ εἶδη. ἄρα οὖν ὅτι θερμὸν τὸ πῦρ οὐκ εἴσεται; ἢ καὶ αἱ ποιότητες καὶ τὰ συμβεβηκότα πάντα ἀπὸ τῆς ἐκάστης προΐασιν οὐσίας. διὸ ὁ τὴν οὐσίαν εἰδὼς νοῦς ** καὶ τὰ συμβεβηκότα κρειττόνως τῷ τῆς οὐσίας γνωρίζεται λόγῳ. ἀλλὰ τὸ προκείμενον, πῶς ἐκάτερα γινώσκει ἡ ψυχὴ, τὰ τε ἅυλά φημι καὶ τὰ ἔνυλα. ἢ, ὡς εἴρηται, ἄμφω μὲν κατὰ τοὺς ἐν αὐτῇ λόγους, ἀλλὰ τὰ μὲν ὡς σύστοιχα τοῖς ἐν ἑαυτῇ ἢ καὶ ὡς κρείττω, τὰ δὲ ὡς αἰτιατὰ. τὰ δὲ ἐν ἀφαιρέσει ἐστὶ μὲν πως τὰ αὐτὰ τοῖς ἐνύλοις εἶδесιν, ἐπινοεῖται δὲ καθ' αὐτά, τουτέστιν οὐ μετὰ τῆς ὕλης· ἐπεὶ οὐδὲ ὑφέστηκε χωριστῶς οὐδὲ νοεῖται ὡς χωριστῶς οὐσιωμένα. ἀλλ' ὅταν μὲν μετὰ τῆς ὕλης αὐτὰ γινώσκωμεν, τότε ὡς ἔνυλα, ὅταν δὲ ὡς εἶδη μόνον εἰδότες ὅτι ἐν ὕλῃ καὶ οὐκ ἄλλως ὑφέστηκε, τότε ἐξ ἀφαιρέσεως. Ἄρα οὖν ἐτέρῳ ἢ ἐτέρως ἔχοντι κρίνει τὰ τε ἅυλα καὶ τὰ ἔνυλα, καὶ τὰ ἐν ὕλῃ αὖ καὶ τὰ ἐξ ἀφαιρέσεως, ἢ τῷ αὐτῷ καὶ ὡσαύτως ἔχοντι ; ἢ ἄμφω ἀληθῆ· καὶ γὰρ τὸ αὐτὸ τῶν διαφόρων ἐστὶ κριτικόν, τὸ νοητικόν φημι καὶ ὡσαύτως ἔχον· κατὰ γὰρ τοὺς οἰκείους λόγους· καὶ ἐτέρῳ δὲ πως καὶ ἐτέρως ἔχοντι , διότι ἢ ὡς αἰτίους θεωρεῖ τοὺς οἰκείους λόγους, ὅταν ἀπ' αὐτῶν τὰ ἔνυλα θεωρῇ, ἢ ὡς συστοίχους τοῖς ἀύλοις, ἢ καὶ ὡς αἰτιατοὺς τῶν νοερῶν εἰδῶν, καὶ κατὰ τοῦτο ἐτεροιοιούμενοι καὶ ἐτέρως ἔχουσιν. Ὅλως δὲ ὡς χωριστὰ τὰ πράγματα τῆς ὕλης , οὕτω καὶ τὰ περὶ τὸν νοῦν ἀμφοτέρω ἀποφαίνονται ὅ τε Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Θεόφραστος—ἢ τοῦτο δηλοῦντες, ὅτι, ὥσπερ τὰ ἔνυλα εἶδη τῇ ἐπινοίᾳ μόνῃ χωρίζεται τῆς ὕλης, καὶ ταύτῃ ἐτέρῳ καὶ ἐτέρως ἔχοντι κρίνεται, ὡς μόνῃ ἀποδιαλαμβανόμενα τῇ ἐπινοίᾳ, οὕτω καὶ τοῦ δυνάμει νοῦ κατὰ μόνῃ ἐπίνοιαν χωρίζεται τὰ εἶδη· ἐπεὶ κατ' οὐσίαν αἰεὶ σὺν τοῖς εἶδεσιν ὑπάρχει· ἵνα καὶ ὅπως δυνάμει λέγεται καὶ μηδὲν ἐνεργεῖα ἐπιστήσωμεν, ὅτι κατὰ μόνῃ ἐπίνοιαν—ἢ οὖν τοῦτο σημαίνουσιν (οὕτω γὰρ ἐξηγεῖται ὁ Πλούταρχος) ἢ ὅτι, ὥσπερ τὰ χωριστὰ τῆς ὕλης τὰ μὲν ἐστὶν ὄντως χωριστὰ ὡς τὰ ἅυλα, τὰ δὲ κατ' ἐπίνοιαν ὡς τὰ κατ' ἀφαίρεσιν, οὕτω καὶ νοεῖται ἄμφω, τὰ μὲν ὡς ὄντως χωριστά, τὰ δὲ εἰ καὶ τῇ ἐπινοίᾳ χωρίζεται ἀλλ' οὐκ ἂν ἄλλως ἢ ἐνύλως ὑφεστώτα· ἢ μᾶλλον ἐκεῖνο, ὅτι τὰ περὶ τὸν νοῦν οὕτω θετέον ὥσπερ τὰ χωριστὰ καὶ ἅυλα διατιθέμεθα, ἵνα μὴ κατ' ἐπίνοιαν ἀλλὰ κυρίως τὸ χωριστὸν ἀκούσωμεν.

Theoph. 34

ὡς γὰρ τὰ ἅυλα εἶδη ὄντως χωριστά, οὕτω καὶ ὁ νοῦς χωριστός· καὶ γὰρ πρὸ τῶν ἐνύλων τὰ ἅυλα εἶδη ὑφεστάναι τε ἀνάγκη καὶ νοητῶς ὑφεστάναι, ἅτε ἀμέριστα ὄντα καὶ ζωῆς ὅλα δι' ὅλων καὶ γνώσεως ἡνωμένης πλήρη· ἢ γὰρ ἀζωῖα καὶ ἡ ἄγνοια κατὰ στέρησιν, ἢ δὲ στέρησις ἐν τῇ πρὸς ὕλην μίξει. ἐπεὶ οὖν νοερὰ τὰ ἅυλα, δῆλον ὡς καὶ ἐν νῷ. καὶ ὁ νοῦς αὐτός τέ ἐστιν ἅυλος καὶ τοῖς ἀύλοις συνουσίωται εἶδесιν, εἴ γε ἀμέριστός ἐστιν ἡ ζωὴ τε καὶ ἡ γνῶσις εἰς ἑαυτὴν ἐστραμμένη καὶ ἐν ἑαυτῇ τὰ ὄντα εὐρίσκουσα. ἐπεὶ δὲ καὶ ἐν τοῖς ὄντως χωριστοῖς καὶ ἀύλοις πράγμασι διαφορὰ τίς ἐστὶ καθ' ὑπόβασιν—τὰ μὲν γὰρ πάντῃ ἀμέριστα, τὰ δὲ μετὰ τινος ἀνελίζεως, τὰ δὲ μέσα ὡς ἀμέριστα μὲν ὀριστικά δὲ τῶν ἀνελιττομένων— οὕτω καὶ νοῦς πρῶτως μὲν ὁ ἐνεργεῖα χωριστός, δευτέρως δὲ ὁ δυνάμει ὢν μετεχόμενος ὑπὸ ψυχῆς καὶ αὐτῇ ἢ λογικῇ. καὶ γὰρ αὕτη, εἰ καὶ μετὰ ἀνελίζεως, ἀλλὰ καὶ συνάγει καὶ εἰς τὸ ἀμέριστον συναιρεῖται, ἀφ' ἑαυτῆς τε ἄρχεται καὶ ἐν αὐτῇ θεωρεῖ τὰ ὄντα· καὶ αὕτη ἄρα χωριστὴ καὶ τῶν χωριστῶν ἐστὶ [δὲ] πλήρης λόγων. Πάλιν δὲ ὑπομιμνήσκει φιλοσοφώτατα ὁ Θεόφραστος ὡς καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι τὰ πράγματα τὸν νοῦν καὶ δυνάμει καὶ ἐνεργεῖα ληπτέον οἰκείως , ἵνα μὴ ὡς ἐπὶ ὕλης κατὰ στέρησιν τὸ δυνάμει , ἢ κατὰ τὴν ἔξωθεν καὶ παθητικὴν τελείωσιν τὸ ἐνεργεῖα

ὑπονοήσωμεν, ἀλλὰ μηδὲ ὡς ἐπὶ αἰσθήσεως, ἔνθα διὰ τῆς τῶν αἰσθητηρίων κινήσεως ἢ τῶν λόγων γίνεται προβολή, καὶ αὕτη τῶν ἔξω κειμένων οὔσα θεωρητική· ἀλλὰ νοερῶς ἐπὶ νοῦ καὶ τὸ δυνάμει καὶ τὸ ἐνεργείᾳ εἶναι τὰ πράγματα ληπτέον· καθ' ἑνωσιν μὲν ἀμέριστον καὶ ὅρον ἀκραιφνή καὶ τελειότητα ἠνωμένην τὸ ἐνεργείᾳ—ἔστι γὰρ ὁ ἐνεργείᾳ νοῦς τὰ πράγματα οὐ κατὰ μέθεξιν οὐδὲ διηρημένως, οὐδ' ὡς ἄλλος, ἀλλ' οὐδ' ὡς ὀριζόμενος ὑπ' αὐτῶν ἢ τελειούμενος· ὡς δὲ αὐτὸς ὢν τὰ πράγματα καὶ ὁ πάντων ὅρος καὶ ἡ τελειότης—κατὰ δὲ τὴν μεθ' ἑτερότητος συναφὴν καὶ τὴν εἰς τὸ ὀριζόμενόν πως καὶ τελειούμενον ὑπόβασιν τὸ δυνάμει, διαφανέστερον μὲν ἐπὶ τῆς λογικῆς ψυχῆς τῆς ἑτερότητος ἐκφαινομένης, ὡς καὶ ἡ θεωρία αὐτῆς δηλοῖ μετὰ ἀνελίζεως συναιρουμένη τοῖς γνωστοῖς, οὔτε αὐτὴ πάντῃ μερισθεῖσα οὔτε διαστάσα τῶν πραγμάτων· οὐ γὰρ ἂν εἰς τὸ ἀμέριστον συνηρεῖτο, οὐδ' ἂν ἐφ' ἑαυτῆς καὶ ἐν ἑαυτῇ ἐθεώρει τὰ γνωστά· ἀλλ' οἷον κεχαλασμένην ἔχουσα τὴν πρὸς τὰ πράγματα ἑνωσιν.

Theoph. 35

διὸ καὶ ἥρτηται τοῦ ἀκραιφνῶς ἠνωμένου, καὶ ταύτῃ δυνάμει. διαφανέστερος μὲν οὖν ὁ χαλασμός οὗτος ἐπὶ τῆς ψυχῆς, ἥδη δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ μετεχομένου ὑπ' αὐτῆς νοῦ, διὰ τὴν ὑπόβασιν καὶ μετεχομένου καὶ τοῦ ἠνωμένου καὶ παντελῶς ἀμερίστου ὅρου ἀπηωρημένου καὶ ὑπ' ἐκείνου κατ' οὐσίαν τελειούμενου· διὸ δυνάμει. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἀμέριστος καὶ οὐ κατὰ ἀπόστασιν οὐδὲ διὰ παντελοῦς ἑτερότητος ἀπὸ τοῦ πρώτου ὑπέβη, διὰ τοῦτο οὔτε ὡς ἑτεροκίνητος οὔτε ὡς ὑφ' ἐτέρου τελειοῦται, ἀλλ' ἑαυτὸν καὶ τῷ ἐκείνου τελειῶν ὄρω, ὡς δευτέρως ὢν ὅπερ ἐκεῖνος καὶ κατὰ δευτέραν τινὰ καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἠνωμένος ἑνωσιν. οὕτως οὖν οἰκείως τὸ δυνάμει ἐπὶ τοῦ νοῦ ληπτέον. Καί μοι δοκεῖ ἐπισημῆνασθαι κἀνταῦθα τὸ δεῖν οἰκείως λαμβάνειν ὑπιδόμενος τὸ ἄγραφον γραμματεῖον, ἐνταῦθά που ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ὡς παράδειγμα τοῦ δυνάμει νοῦ προφερόμενον, ἵνα καὶ τὸ ἄγραφον ὡς ἐν νῷ θεωρῶμεν, ἔχοντι μὲν κατ' οὐσίαν τὰ εἶδη καὶ τέλεια ἔχοντι, ὑπὸ δὲ τοῦ πρώτου νοῦ τελειουμένων καὶ ἐντελεχείᾳ γραφομένων. τὸ γὰρ ἀμέριστον καὶ ἠνωμένον τῆς τελειότητος ἐκεῖθεν. δυνάμει μὲν τὰ νοητὰ ὁ δυνάμει νοῦς, ὡς καθ' ὑπόβασιν μὲν καὶ μετὰ τινος ἑτερότητος, ἀλλ' ἐγειρόμενος ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ πρώτου νοῦ ἀμέριστον τελειότητα· τοιοῦτον γὰρ τὸ νοερὸν δυνάμει· ἐντελεχείᾳ δὲ οὐδὲν πρὶν νοεῖν, τουτέστιν οὐκ ἀμερίστως οὐδὲ ἠνωμένως, πρὶν ὑπὸ τοῦ πρώτου τελειωθῆναι· τὸ δὲ πρὶν, εἰ καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς, ἀλλ' οὔτι γε ἐπὶ τοῦ μετεχομένου νοῦ χρονικῶς ἀκουστέον, κατὰ δὲ τὴν ὕφεσιν καὶ τὸν ἐπινοούμενον χωρισμὸν καὶ κατὰ τὴν αὐτοῦ ιδιότητα.

Theoph. 36

ὡς γὰρ ὑφειμένος καὶ ὡς αὐτὸς ὁ δυνάμει νοῦς οὕτω ἐντελέχεια, ἀλλ' ἢ τῷ πρώτῳ συνάπτεται ὑπ' ἐκείνου τελειούμενος μᾶλλον δὲ κατ' ἐκεῖνον ἑαυτὸν τελειῶν. Ἐπὶ δὲ τούτοις ἐκθέμενος τὰ Ἀριστοτέλους, ἐν οἷς ἐκεῖνος τὰ χωριστὰ καὶ ἄυλα εἰς ταῦτόν ἄγει τῷ νῷ, ἐν δὲ τοῖς ἐνύλοις δυνάμει ἕκαστον εἶναι τῶν νοητῶν καὶ τούτοις μὴ ἐνυπάρχειν τὸν νοῦν, ἐπιδιαρθροῖ τε τὰ εἰρημένα καὶ ἐπαπορεῖ τινὰ. ἵνα οὖν καὶ τούτων σαφέστερον ἀντιλαβώμεθα, τὰ Ἀριστοτέλους ἡμῖν προδιαρθρωτέον ὡς οἷόν τε διὰ βραχέων. ἐπειδὴ ἡ, φησί, τὰ μὲν ἐστὶν ἐν ὕλῃ τὰ δὲ ἄνευ ὕλης, ὅποια αἰ ἀσώματα καὶ χωριστὰ οὐσίαι, ἐν μὲν τοῖς χωριστοῖς ταῦτόν ἐστι τὸ νοοῦν καὶ τὸ νοούμενον. ὃ τε γὰρ νοῦς οὐκ ἔξω ἀποτεινόμενος ἀλλ' ἐν αὐτῷ μένων νοεῖ τὰ πράγματα· διὸ ὁ αὐτὸς τοῖς νοητοῖς τὰ τε ἄυλα πάντα ἀμέριστα ὄντα καὶ ζωῆς καὶ γνώσεως πλήρῃ νοερά τυγχάνει ὄντα· ἐπεὶ καὶ τὰ μὲν αἰσθητὰ διὰ τὸν ὑλικὸν διασπασμὸν ἐτέροις ἐστὶν αἰσθητά, ἑαυτοῖς δὲ ἔνια οὐδαμῶς· τὰ δὲ ἄυλα νοητὰ ὄντα καὶ ταύτῃ τῶν αἰσθητῶν διενήνοχε, τῷ μὴ διεσπᾶσθαι ἀπὸ τοῦ νοοῦντος μηδὲ ἔξωθεν τελειοῦσθαι, ἀλλὰ τελείως ἀφ' ἑαυτῶν εἶναι νοητά. διὸ καὶ νοοῦντα ἔτι ἀμέριστα ὄντα ἀμερίστως καὶ τῷ νοοῦντι ἠνῶνται, καὶ ὅλα δι' ὅλων ὄντα νοητὰ ὅλα δι' ὅλων ἠνῶνται τῷ νῷ, καὶ οὐ κατὰ συμβεβηκὸς ἀλλὰ κατ' οὐσίαν ὄντα νοητὰ καὶ τέλεια ὄντα κατ' οὐσίαν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τέλεια κατὰ τὴν οἰκείαν οὐσίαν, νοητὰ εἶη ἂν καὶ νοοῦντα τὰ αὐτά· ἵνα καὶ καθ' ἑαυτὰ ἢ νοητὰ τε καὶ τέλεια νοητά. ὁ δὲ Ἀριστοτέλης καὶ ἀπὸ τῆς

ἐπιστήμης ὑπέμνησεν ὅτι ἐν τοῖς χωριστοῖς ταῦτόν τὸ νοοῦν καὶ τὸ νοούμενον ν . ἡ γὰρ ἐπιστήμη ἢ θεωρητικ ἢ , φησί, καὶ τὸ οὕτως ἐπιστητὸν ταῦτόν ἐστ ι , τουτέστιν ἢ γὰρ ἐπιστήμη, καίτοι ἔξω οὐδ' ὅλως ἀποτεινομένη, ἐν αὐτῇ δὲ μένουσα καὶ εἴσω ἐνεργοῦσα, ὅμως θεωρητικὴ τῶν πραγμάτων τυγχάνει οὔσα, καὶ τὸ οὕτως ἐπιστητὸν ταῦτόν ἐστιν. ἐπεὶ γὰρ ἐπιστητὰ φαμεν καὶ τὰ ἔνυλα καὶ τὰ ἐξ ἀφαιρέσεως, οὐχ ὡς συστοίχως αὐτὰ τῆς ἐπιστήμης θεωρούσης, ἀλλ' ὡς ἀπὸ αἰτίων τῶν ἐν αὐτῇ λόγων, πρὸς ταῦτα ἀντιδιαστέλλων τὸ οὕτως ἐπιστητὸν φησι, τουτέστι τὸ συστοίχως ἐπιστητόν, τοιοῦτον δὲ τὸ αἰτιῶδες καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ, τοῦτο δὲ ταῦτόν τῇ ἐπιστήμῃ. ἤδη μὲν γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς αἰσθήσεως εἴρηται ὡς οὐκ ἄλλως ἐπιτελεῖται ἢ γνῶσις, εἰ μὴ εἰς ταῦτόν ἢ κατ' ἐνέργειαν ἔλθοι γνῶσις τῷ κατ' ἐνέργειαν γνωστῷ· ὥστε καὶ ἢ κατ' ἐνέργειαν ἐπιστήμη ἢ αὕτη τῷ κατ' ἐνέργειαν ἐπιστητῷ· ἀλλ' ἢ διαφορὰ ὅτι μὴ ἔξωθεν ἦκει μηδὲ ἔξω κεῖται τὸ προηγουμένως γνωστὸν ὡς ἐπὶ τῆς αἰσθήσεως.

Theoph. 37 εἰ δ' οὖν ἢ ἐπιστήμη καὶ τὸ ἐπιστητὸν ταῦτόν, μειζόνως δὴ τὸ νοοῦν καὶ τὸ νοούμενον ἦνεται. Διὸ καὶ εἰκότως ἐν μέσῳ ὡς ζητήσεως καὶ σκέψεως ἄξιον ἐπεσημήνατο, τί δήποτε μὴ αἰεὶ νοοῦμε ν , εἴ γε ἐν ἡμῖν καὶ τὸ νοοῦν καὶ τὸ νοούμενον ν ; ταῦτά γὰρ ἄμφω · περὶ οὗ δὴ φθάνομεν τὸν δυνατὸν ἡμῖν τρόπον ἐπισκεψάμενοι. ἐν μὲν οὖν τοῖς χωριστοῖς ταῦτόν, ὡς εἴρηται, τὸ νοοῦν καὶ τὸ νοούμενον· ἐν δὲ τοῖς μετὰ ὕλης δυνάμει ἕκαστον τῶν νοητῶν ἐστι. τὰ γὰρ ἔνυλα οὐ καθ' αὐτὰ νοητὰ ἐστίν, οὐδὲ κατ' οὐσίαν, οὐδὲ συστοίχως τῷ νῷ. πῶς οὖν δυνάμει λέγεται; εἰ γὰρ δυνάμει, καὶ ἐνεργείᾳ ποτὲ ἔσται νοητά. ἢ ἔσται μὲν ἀλλ' οὐ συστοίχως, κατὰ δὲ τὰ ἑαυτῶν ἐν τῷ νῷ αἴτια· καὶ ἐπειδὴ τῆς αὐτῆς ἐστὶ τοῖς αἰτίοις ιδιότητος, καὶ αὐτὰ λέγεται νοητά, δυνάμει δέ, ὅτι ἐξηρημένῳ τῷ νοοῦντι, κατὰ δὲ τὴν ἐξηρημένην αἰτίαν ἀλλ' οὐχ ἑαυτοῖς· οὐ γὰρ ἑαυτὰ νοεῖ. διὸ καὶ ἐπάγει, ὥστε ἐκείνοις μὲν οὐχ ὑπάρχει ὁ νοῦς , τοῖς ἐνύλοις λέγων, διότι μὴ ἑαυτοῖς ἐστὶ νοητά, ἐπειδὴ ταῦτα μὲν ἔνυλα, ἄυλος δὲ ὁ νοῦς· ἄνευ γὰρ ὕλης , φησί, δύναμις ὁ νοῦς τῶν τοιούτων ν . ὣν τὸ μὲν ἄνευ ὕλης τὸ ἄυλον δηλοῖ τοῦ νοῦ· δύναμις δὲ ὁ νοῦς τῶν ἐνύλων ἢ ὡς αἰτία τῶν ἐνεργειῶν (οὕτω γὰρ ὁ Πλούταρχος) ἢ ὡς μὴ συστοίχως ἀλλὰ κρειττόνως αὐτὰ θεωρῶν, διότι ἀπὸ αἰτίας· ἢ ὁ δυνάμει νοῦς δύναμις καὶ τῶν τοιούτων, ὡς καὶ ταῦτα κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ κρείττονος τελείωσιν νοῶν. τοῖς μὲν οὖν ἐνύλοις οὐχ ὑπάρχει ὁ νοῦς , ἐκείνῳ δὲ τὸ νοητὸν ὑπάρξει ι . τοῦτο δὲ διαρθρῶν ὁ Θεόφραστος ἐπάγει· ἀλ λ ' ὅταν γένηται καὶ νοηθῇ δηλονότι ταῦτα ἔξε ι , τὰ δὲ νοητὰ ἀε ί , εἴπερ ἢ ἐπιστήμη ἢ θεωρητικὴ ταῦτό τοις πράγμασι ν , αὕτη δὲ ἢ κα τ ' ἐνέργειαν δηλονότι· κυριωτάτη γὰ ρ . τῷ ν ῷ , φησί, τὰ μὲν νοητ ἄ , τουτέστι τὰ ἄυλα, αἰεὶ ὑπάρχε ι , ἐπειδὴ κατ' οὐσίαν αὐτοῖς σύνεστι καὶ ἔστιν ὅπερ τὰ νοητά· τὰ δὲ ἔνυλ α , ὅταν νοηθ ῇ , καὶ αὐτὰ τῷ νῷ ὑπάρξε ι , οὐχ ὡς συστοίχως αὐτῷ νοηθησόμενα· οὐδέποτε γὰρ τὰ ἔνυλα τῷ νῷ ἄυλῳ ὄντι· ἀλλ' ὅταν ὁ νοῦς τὰ ἐν αὐτῷ μὴ ὡς αὐτὰ μόνον ἀλλὰ καὶ ὡς αἴτια τῶν ἐνύλων γινώσκη, τότε καὶ τῷ νῷ ὑπάρξει τὰ ἔνυλα κατὰ τὴν αἰτίαν. ταῦτα δὴ περὶ μὲν τοῦ ἐνεργείᾳ οὐκ ἂν φαίην εἰρησθαι νοῦ (οὐ γὰρ δύναμις ἐκεῖνος) οὐδὲ τὸ ὅταν γένητα ι .